

حَکِّمٌ کِتَابًا یَنْطِقُ عَلَیْکُمْ مَرْسَلًا لِّیُنْذِرَ
"قرآن کریم"

پیام حق

تَرْبِیَّتِی تَرْبِیَّتِی اخْلَاقِی اخْلَاقِی

دہری میاشتی پہ اول کبھی
خیر بزی

پیام باطفال عزیز*

ای مظهر حسن پاک فطرت   ای باغ و بهار آرزوها
خوش باش که جلوه ات بمیهن   بخشده همه تازه رنگ و بوها

✱

چون پای نهی تو در دبستان   پیش از همه درس و حدت آموز
و آنکاه ز عشق دین و میهن   در سینه پاک مایه اندوز

✱

زان پس بمساعی فراوان   علم و هنری فراهم آور
تا با همه نورها و نیرو   باشی به جهان چو مهرانور

✱

مائیم و غروب زندگانی   ای صبح امید از تو روشن
باشد که بهمت تو گردد   این قطعه خاک همچو گلشن

✱

بس با همه سعی خویش بگرای   ای نسل نوین بسا نش نو
یعنی بر سعادت خود   خود مصدر خدمتی بخود شو

پښتانه گڼه کښی

مضمون	صفحه
۱ - روزنه او ...	۱
۲ - فردا از آن ...	۳
۳ - دسباخوانان	۶
۴ - موقف اسلام ...	۷
۵ - اسلام او تعلیم -	۱۸
۶ - اندیشه در ...	۲۵
۷ - داسلامی نړی ...	۲۷
۸ - علم نفس جدیدو ...	۲۹
۹ - دڅه له پاره	۳۲
۱۰ - اسلام و مستشرقین	۳۴
۱۱ - و کذالك ...	۴۵
۱۲ - فردا	۵۱
۱۳ - آیا په نړی ...	۵۳
۱۴ - ارزش روح ...	۵۶

څلورمه ګڼه

دامتياز خاوند : دافکارو دروزني نو لڼه

مسئول مدير : محمد ګلاب « بشار »

مرستيال : فضل من الله « فضلي »

پته : دمطبوعاتو مستقل رياست - ابن سينا واپ

د تېلفون لمبر : « ۲۴۰۱۰ »

داشتراك بيه

۳۰ افغانی	:	په افغانستان کېږي
۱۵	:	زده کونکو ته
یونیم دالر	:	باندنيو هېوادو ته
۲۴ افغانی	:	ديوی کښي بيه

توضیح : حساب جاری ما، در مرکز ولایات « ۶۰۰۱ » است

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پیام حق

دسرتان اول ۱۳۳۹ ۲۸ ذی حجه الحرام ۱۳۷۹ ۲۲ جون ۱۹۶۰

روز نه اوښوونه

کوچنيان او کوچنيانې د سبا ورځې ميندې او پلرونه دي، کوچنيان او کوچنيانې د سبا ورځې روزونکي او ښوونکي دي. نن ورځ چه دوی دنورو ترسالي او پاملرنې لاندې دي، بهرنيو نكي وخت کښې دوی د وطن او: حقوقو ساتونکي دي. او د وطن او د ټولنې درانه مسؤليتونه او واجبات د هغو پخپله کيږي نو بايد دغو کوچنيانو ته ښه روزنه ورکړه شي او هغره ښه او ګټوره ښوونه وشي.

کور چه د هغو لپاره اول روزنن دی او بيا به دی روزنن کښې ميندې او پلرونه روزوونکي دي نو د ميند او پلرونو ديني واجب او ايواني وظيفه داده چه دوی په دی روزنن کښې خپل ګڼو چنيان ښه وروزي د هغو په خوراک څښاک، جامه، اوځاي باندې پوره پاملرنه ولري. هغره علامه او مناسبه غذا ورکړي، او کونښنې وکړي چه د هغو څښاک له پاکو او ښوو څخه وي همدارنگه بايد د هغو جامې اوځايونه پاک وي ځکه خير ان جامې او پاڼې که نجايو نه د مرضونو د پيدا کيدو سبب او د هغو صحت خرابي او فسادونه ورکوي او د هغو جسمونه په ښه ډول سره وده نه کوي. بسل په دی روزنن کښې ميندو او پلرونو لره ښاييږي چه د کوچنيانو غلطۍ او اخطاء په داسې ډول سره

اصلاح شی چه هغوی د کوم تهدید او اخطار لاندی ونه نیول شی لځکه تهدید او اخطار د کوچنیانو په روحیانو او معنویانو کېښی یوه لویه اغیزه لری . او کیمیزی چه دوی د تهدید او اخطار په سبب د حقیقت اظهارونکې اوله درواغ ویلو څخه کارواخلي . وروسته لدینه چه د کوچنیانو دروزنی له پری مرحله پای ته ور سیمزی د دغه دروزنی و یمه مرحله شروع کیمیزی چه دغه مرحله په ښوونکو اړه لری .

دغه کوچنیان چه نن ورځ په ښوونځیو کېښی خپلی روحی جنبی تکمیلوی او غواری چه سیا ورځ خپل وطن او ملت ته خوراښه خدمتونه و کړی او خپل وظائف او واجبات په ښه ډول سره اداء کړی نودښوونکو وظیفه داده چه کوچنیانو ته ښه او گټوره ښه ونه وکړی اود هغو د عقلی توی ، اود پوهی په اندازه سره خبری و کړی تر څو چه د ښوونې اتر د هغو په ذهنو کېښی ښه لځای ونیسی اود د رس په مقصد او غرض ښه پوه شی او ځکه چه د ښوونکو وظیفه د پوره مقدسه او درنه ده نو هغولره ښائیمیزی چه د کوچنیانو د ښوونې لپاره گټوری لاری غوره کړی اوله هغو څه عامی حقائق پټ نکړی اونه داسی وکړی چه په ښوونځی کېښی د کوچنیانو اوزده کړی یوه منلې کښی کوم توپیر وکړی اود یو شخص غرض او مقصد لپاره د کوم کوچنی اوزده کړی حق تر پښو لاندی کړی لځکه وطن د ټولو مورده او ټولنی یوشانته پخپله غیزه کېښی روزلی دی .

(ښار)

دري شېبان دسړي د نجات سبب گڼل کيږي او دري شېبان د هغه د هلاکت موجب دی هغه چه نجات ورکونکی دی داني : په ښکاره او پټه کيږي د الله تعالی څخه وپريږدل ، د شتمنۍ سره اقتصاد کول ، اود خوشالۍ اود غېر په وخت کيښي په عدالت سره حکم کول .
او هغه چه د هلاکت سبب گڼل کيږي داني : د بخل طاعت ، د نفعا نياتو متابعت اولځان نفی .
« حديث »

فردا از ان مردان فردا است

ولی آنها باید طوری تربیه شوند که این موارث بزرگ را حفظ کرده بتوانند

طوری که می بینیم تربیه در جهان امروز در اسامور اجتماعی ملل قرار گرفته است. برای انکشاف آن نه تنها موسسات متعددی به وجود آمده بلکه در روزهای خاص نیز ازان حسن استقبال میشود.

البته مردم جهان که با کمال فداکاری در راه انکشاف علم و مدنیت، برای سعادت و رفاه بشریت، قدم می بردارند، ناگزیر اند برای حفظ و انکشاف آن نسلی تربیه نمایند که از عهد ارفاء آن، در فردا بر آمده بتوانند.

هر گاه متصدیان فردای، جهان، این استعداد را نداشته باشند که موارث بزرگ و علمی و اندوخته های عظیم مدنی امروز را حفظ و نگهداری نمایند، مانند یکه تجارب قرون نشان میدهد، همه این ودایع قیمتی بهدر خواهد رفت.

در فروغ دانش و علم امروز و صفحات بارز و روشن تاریخ این حقیقت بوضوح دیده میشود که بزرگترین مدنیت ها، دارائی، و موارث عالییه بشر به علت عدم تربیه، دانش و حسن مسئولیت افراد نالایق منحرف و ناصالح از بین میرود، و بجای آن وحشت و بربریت، قرار میگردد.

از همین جهت است که بشر امروز، در فروغ تجارب قرون در پرتو دانش جدید به خود اجازه نمیدهد که سرمایه های بزرگ مدنی و علمی بدست کسان سپرده شود که آن را بیاز یچه بگیرند

ناگزیر باید حارس و نگهدار آن، که ماحاصل تجارب و فداکاری های هزاران ساله اولاد آدم شد، کسانی قرار داده شوند که دارای حس مسئولیت قوی دانش و تربیه کامل باشند.

ازینجهت موسسات و مقاماتی که رول تربیه نسل فردا بر عهد ایشان است سنگینترین مسئولیت را بر دوش دارند، آن ها باید دفاع هائی را بهم رسانند،

وقوه های را تامین نمایند که ایشان بتواند برای فردا، در برابر مشکلات و حوادثیکه متوجه بشریت میشود، مقاومت اثبات و یابرداری کامل از خود نشان بدهند. فردا البته مثل امروز نخواهد بود، فردا طاقت کار بشر قوی تر و شدیدتر باید باشد. امروز که بشریت مقدمات تسخیر کرات آسمانی را فراهم نموده است، فردا باید بذریعۀ افراد آن، کرات تسخیر شود. فردا برای بشر، آغاز مجادله جدید است که آن مجادله توحید نظر و عمل و اشتراك مساعی کامل میخواهد. از این جهت زمین ما که تا امروز میدان مجادله طبقات مختلفه انسان با همدیگر بود دست برای فردا باید ازین تخطیات خالی شود، بشریت تا آنکه در يك صلح و امن عمومی زندگانی نه نماید، نمیتواند به تسخیر آسمانها مجال یابد، تسخیر آسمانها و کرات دیگر صفا سلامت و صلح را در بشریت ایجاب مینماید.

نسل فردا باید با این دماغ بزرگ شوند، دماغیکه در آن صلح خواهی امن و بشر دوستی تجز و تقویه شده باشد. خداوند در فطرت انسان قدرت های بزرگی را آفریده است، آثار و عوامل تمدن جدید از قبیل سرعت نقل و انتقال، روشنی، قوت، و غیره مظاهر آن قدرت ها و نیرو هاست.

البته بشریت بیشتر و خوبتر هم میتواند این نیرو های طبعی خود را به کار ببرد لکنر فقط همان کسانی میتوانند توفیق یابند که دماغ و احساسات شان به صلح خواهی، امن پسندی و بشر دوستی آگنده بوده و تمامی عملیات و اقدامات انسانی به محض خیر و فلاح و صلاح بشریت باشد.

دنیای فردا دیگر حس انتقام جوئی و کینه وری، تفوق نژادی و تشخصات فردی را قبول نمی نماید ازین جهت که فردا بیشتر از امروز علم و فضیلت رهنمای بشر خواهد شد، و بشر برهنمائی علم و فضیلت پروگرام های زندگانی خود را طرح خواهد نمود.

اگر برای فردا بشر به سلاح علم و فضیلت و بهمین گونه احساسات آگنده از نوع پروری و بشر دوستی مجهز نباشند، در برابر تسلیحات و قوه های تباہ کن، امروزه که فردا متکامل تر خواهد شد، بشریت هرگز تاب مقاومت نخواهد آورد و تمدن به این زیبایی و رسائی نابود خواهد شد.

همه افراد بشر بشکرانه این تمدن زیبا و این همه نعمات حالیه طبیعت که انسان بر اثر امداد های معنوی خداوند ازان شکر فی به وجود آورده است با یستی به اعمال تشبث نوزد که ازان صدمه به بیکر تمدن و ارد شده موجودیت بشریت در خطر افتد .

اما آنچه این منظور را بالفعل به وجود می آورد تربیه نسل فرد است که به زیور عقل و دانش آراسته گردند و به احساسات و پاک ستوده پرورش شونده و راهنمای آن ها فضیلت و تقوا باشد .

این خود اوز و غایف حتمی نسل امروز است، این از آن گونه وظایف اجتناب ناپذیری است که هر فرد به حیث یک اثر بزرگ به بازمانده گان خود بگذارد، این از آن مواردی است که مردان فردا هر گز نظیر آن را نخواهند یافت ممکن ست بعضی هافسکر نمایند که بزرگترین میراث به بازماندگان پول ثروت مال و جاه است اما باید گفت که اگر مردان فردا ازین گونه موارد عالیه بی بهره باشند و در یک دنیای پر شور از تشبث و پریشانی و دشمنی زنده گانی نمایند هر گاه میلیون ها پول داشته باشند آن پول با هستی خودشان در خطر خواهد بود .

میراث مردمان فردا باید فضیلت و تقوا دانش و علم و باز کار باشد زیرا اگر این فضایل با کار همراه می باشد نسل فردا میتواند وظایف خود را در برابر ایجابات زمان خود بجا کنند .

جای مسرت ست که ملاحظه مینمائیم مردان امروز ماموریت خود را در برابر وظایف فردای جهان خوب احساس نموده اند و امیدوار هستیم آنچه ما فکر مینمائیم آن را در معرض عمل و تطبیق قرار میدهند ولی امیدست همه فعل ها و همه طبقات مردم که با مردان فردای خانواده و با جهان خود علاقه دارند باید در تسبب های اساسی اینگونه تربیه را فراموش نکنند .

زیرا تهداب اساس زند گانی فردا ازین امروز ریخته میشود و این تهداب جز تربیه اساس نسل فردا و متصدیان فردا چیز دیگری نمی باشد، این را به حکم وظیفه و ایمان باید هر فرد و هر جامعه بلا استثنا باید به کمال علاقه و نهایت دقت انجام دهد و من الله التوفیق

دسبا لخوانان

دانن واره چه گوری ټول لخوانان دی دسبا
 په بن د آرزو گانو کښی گلان دی دسبا
 نن ژوند ته خرا غونه دی دمیندو دپلرو نو
 به مینه دی پیوی ته پتنگان دی د سب
 چهوائی ورته مور په آلو دتنگ سندرې
 دریدونکی توره لاس کښی په میدان دی دسبا
 په توره او سپرلوی چه دا نن کړی په مزه
 بیشکه چه همدغه سربا زان دی دسبا
 نن گوری قافلی د زمانی ته په حیرت
 هیواده ! ساروانان ستاد کاروان دی دسبا
 نیولی بل له لاس نن دمقصد لاره ور ښی
 همدغه نا بلده رهبران دی دسبا
 الوتی نن له خالی ختی نوی کړی هوس
 وطنه ! ستاد غرو نو شاهبا زان دی دسبا
 پرونی وی کرلی او نن شنی دی ورته گوره
 میوند په کسی و نی په بوستان دی دسبا
 هلك وی که نجلۍ وی دیوی باغچی گلان دی
 همدغه زمونږ پیغلی او زلمیان دی دسبا
 نسیمه ! دا غوټی ته په ورو ورو و غور و
 په یر فاستور ته په هیلو بلبلان دی دسبا
 سپیڅلی پاک رنگونه نی کوی داترجمانی
 وطنه ! ستاد سیمی مینان دی دسبا
 دازه چه نن ورځ دومره وړه کوته خوشالیزم
 لیدلی می په دغو کښی مشران دی دسبا *

موقف اسلام در برابر ادیان دیگر

کلمه اسلام نظر بمعنای لغوی اش برای هیچ کس موقع نمیدهد که از علاقه اسلام با ادیان دیگر سماوی سوالی نماید زیرا اسلام در لغت قرآن مخصوص هیچ يك از ادیان نبوده بلکه موقعیت اسم مشترکي را دارا است که هر يك از انبیاء علیهم السلام مردم خود را بآن خوانده اند و اتباع و پیروان شان نیز بآن منسوب شده اند چنانچه حضرت نوح علیه الصلاه والسلام می فرماید (ما هو گردیدم که از جمله مسلمانان باشم) و همچنان حضرت یعقوب پسران خود را بآن توسیعه نموده میگوید تا روز مرگ پابند دین اسلام باشید) و پسران یعقوب علیه السلام نیز در جواب سوال وی می گویند هیپرستیم معبود تر او معبود پدران ترا یعنی معبود ابراهیم و اسماعیل و اسحاق را که معبود یگانه است و ما یان مسلمان استیم و حضرت موسی علیه السلام میفرماید آن برای قوم خود میگویدای قوم من اگر ایمان آورده باشید بخدا پس اعتماد کنید بر آن اگر هستید مسلمانان و انقیاد کنندگان، نصاری (حواریون) نیز در حین مخاطبه با عیسی (ع) میگویند ایان آوردیم بخدا و بر مسلمانانی مایان گواه باش و نیز فرقه از اهل کتاب آیات هادیات قرآنی را میشوند و میگویند ایمان آورده ایم بقرآن هر آینه آن حق و فرو فرستاده شده است از جانب پروردگار ما و مایان قبل از (نزول) آن مسلمان بودیم. مختصر اینکه کلمه اسلام بهیچ شعار عام بر زبان انبیاء علیهم الصلوات والتسلیم و پیروان او شان تا زمان بعثت در قرآن وارد گردیده است بعداً قرآن عظیم الشان قضایای گذشته را در یک قضیه جمع نموده برای پیروان حضرت محمد علیه افضل

❖ سبق در نبتین والی ورته او اباه معلمه !

همدا په حقیقت کښی استافان دی دسبا

د عدل او انصاف خبری و کښه ورته اوس

ښکار یزې د پریه دوی کښی حاکمان دی دسبا

(حافظ) ته می نن ستایه دشعر په سندرو

په دغو وړ کو کښی شاعران دی دسبا

الصلوات والسلام تقدیم نموده و احوال ائمه سابقه را درین ضمن واضحاً بیان میکنند (آنچه را که بآن نوح را توصیه نمودیم و آنچه را که به توفرو فرستادیم و آنچه را که به آن ابراهیم، موسی و عیسی علیهم السلام را توصیه کردیم بحیث دین شما مقرر داشتیم که آن عبارت از اقامه دین و عدم تفرق در آن است)

بعد از آنکه قرآن اخلاق انبیاء علیهم السلام و اتباع اوشا را به وضاحت بیان میکند تمام شانرا پیرو مسلک واحد قرار داده و از جمله اوشان توده متحد و ملة واحدی را که دارای معبود واحد و پیرو یک شریعت کامل باشند تشکیل میدهد و میگوید، هر آینه دین اسلام دین شما است و من پروردگار شما هستم پس عبادت مرا کنید، آن دین مشترک که اسم آن اسلام و دین پیامبران مرسل است چیست؟

کسی که بخواندن قرآن عظیم الشان عادت دارد حقیقت این دین را بصورت صحیح میداند: - آن عبارت از توجه و اخلاص کامل بذات واجب الوجود است که شائبه شرک در آن نباشد و نیز بتمام احکامی که از جانب وی فرو فرستاده شده بدون انکار و سرپیچی و بدون تمیز بین کتابها و پیامبران او تعالی تمسک نمودن و به وجوب آن اطمینان قلبی داشتن است چنانچه خداوند تبارک و تعالی درین باره میفرماید: «و ماورثشدند مگر به اینکه پرستند خدا را در حالی که دین را برای وی از آلائشها خالص گردانند» و نیز میفرماید: «بگوئید ایمان آور دیم بخدا و به آنچه که برای مانازل گردیده و به آنچه که برای ابراهیم و اسماعیل و اسحاق و یعقوب و اولاده یعقوب علیهم السلام فرو فرستاده شده و به آنچه که برای موسی و عیسی علیهما السلام آنچه که برای پیامبران از جانب پروردگارشان داده شده است تمیز نمیکنیم بین هیچ یکی از ایشان در ایمان و مایان برای خداوند تبارک و تعالی ایمان آرند گانیم» پس گفته میتوانیم که اسلام نظر به معنی آتش تمام ادیان سماوی را شی واحد و غیر قابل انقسام میگرداند پس روی همین حیثیت نمیتوان سوال کرد که آیا اسلام با سایر ادیان علاقه دارد یا خیر؟

مگر کلمه اسلام در عرف امروزی مردم مدلول خاصی دارد که آن عبارت از مجموعه شرایع و تعالیمی است که حضرت محمد صلی الله علیه و سلم برای هدایت و رهنمائی عامه بشر فرود آورده است چنانچه کلمه یهودیت و یا موسویت مخصوص شریعت موسی علیه السلام و کلمه نصرانیت و یا مسیحیت مخصوص شریعت عیسی

علیه السلام است بقاء سوال از علاقه اسلام با ادیان سماوی دیگر در بنمورد نظر بمعنای عرفی آن میباشد .

پس برای اینکه بجواب مناسب این سوال پرداخته باشیم بحث خود را بدو مرحله تقسیم نموده به تفصیلات آن اقدام میکنیم :-

در مرحله اول از رابطه شریعت محمدی با شرایع آسمانی سابقه در حالیکه از منبع اساسی و اصلی خود دور نگردیده و به آن تغییری وارد نشده باشد بحث میکنیم در مرحله دوم از علاقه آن با شرایع پیامبران گذشته بعد از آنکه عصور مختلفه بر آن ها سپری شده و انقلابات عجیب در هویت حقیقی آن عارض گردیده سخن میرانیم .

هرچه در مرحله اول: قرآن می آمو زاند که در ادوار مختلفه پیامبران کتابها را با خود برای هدایت و رهنمایی هامة بشر فرود آورده اند و بیان میکنند که هر کتاب و نبی مصدق و مؤید نبی و کتاب سابق بوده است پس انجیل مصدق و مؤید تورات بوده و قرآن انجیل و تورات را تائید و تصدیق میکند و نیز تعلیم میدهد که خدای بزرگ از انبیاء علیهم السلام در حال حیات عهد مؤکد اخذ نموده که هرگاه پیغمبری از جانب من بر نی هدایت بشر براد مستقیم حق و هدایت معبوث گردید و کتابی را که برای شما داده شده بود تصدیق نمود بحقیقت نبوت او ایمان آرید و پیروان خویش را نیز برای تصدیق رسالت وی چه در حال حیات و چه بعد از ممات خود توصیه کنید .

اما از بیانات گذشته اعتراضی بوجود می آید و برای سائل حق استفسار آنرا میدهد که: قضیه تصادق کلی بین کتب سماری ایجاب میکند که کتابهای متأخر مذکره و تجدید کننده کتب سابقه بوده و با آن در معنا و احکام کتب سابقه تغییر و تبدیلی وارد نمیشود .

اما در صورتیکه کتاب معانی و احکام کتب متقدم را تعدیل نماید بنا به آن قول ما که کتب متأخره متقدم را تصدیق میکنند صحیح نمیکرد و زیرا قرار تشریحات فوق قضیه تصادق کلی خواهان عدم تغییر احکام کتب سابقه توسط ورود کتاب جدید است آیا حقیقت مطابق مقتضای قضیه تصادق کلی است یا خیر ؟

جواب :- حقیقت مطابق اقتضای قضیه تصدیق کلی نیست زیرا انجیل احکامی را که در تورات مذکور بود تعدیل نمود و حضرت عیسی علیه السلام اعلان نمود که من برای حلال گردانیدن بعض مجرمات در بین بنی اسرائیل معبوث گردیده ام .

همچنین قرآن برای تغییر و تعدیل بعضی احکامی که در تورات و انجیل بر بنی اسرائیل مقرر شده بود فرو فرستاده شده زیرا حضرت پیغمبر علیه الصلوٰۃ والسلام برای صحابه کر ام و انمود کرد که من برای تحلیل چیز های پاکیزه و برای بحریم خبیث و برای نسخ بعض احکام پر تسکلیفیکه بر بنی اسرائیل مقرر شده بود فرستاده شده ام .

در اینجا باید متذکر شد که کتب متأخره متناقض کتب قدیمه نبوده و نه حکمت احکام آرا در بدو نزول انکار میکند . بلکه ورود کتاب اخیر آشکارا میسازد که وقت عملی نمودن احکام کتب متقدم به انجام رسیده و دران نیابت را بکتاب جدید النزول که باعصر و زمان موافق میباشد داده است .

کتب سه گانه (تورات و انجیل و قرآن) بمثل سه نفر طبعی است که یکی از آنها طفل را در بدو پیدایش تدایو نماید و برای خو راک آن شیر را تعین کند و خوردن دیگر غذا ها را برایش اجازه ندهد و دومی آنها در مرحله وسطی حیات او را تدایو نموده بخوردن شیر و اطعمه سهل الهضم او را موظف سازد و سومی آنها در مرحله آخری حیات او را تدایو نموده و برای وی خوردن هر گونه طعام مقوی را اجازه بدهد .

در اینجا هر یکی از اداکتران مطابق احوال مریض حکم نموده اند تعین شدن غذاهای مختلفه در حالات مختلفه مریض از جانب آنها براین دلالت نمیکند که رفیق شان در تدایو و علاج طفل نا کام بود بلکه تعین اغذیه مختلفه بنا به احوال مختلفه مریض دلالت میکند بر اینکه رفیق شان در تدایو و علاج طفل کاملاً موفق بود .

مگر با آنهم بعض قوانین صحی عام است که برابر آن اختلاف احوال شخص مراعات نمیشود بلکه در برابر آن هر يك از طفل پیرو بر نایکسان بوده و رعایه نمودن آن قواعد بر همه حتمی و لازمی است . پس در اینجا تعدیل و تعدیل بنا به اختلاف سن دیده نمیشود .

اینچنین شرایع سماوی تماماً مطابق عدل و انصاف بوده بعضی از آنها برخی دیگر را تصدیق و تأیید میکند و تصدیق بدو قسم است .

۱- تصدیق حکم سابق مع اذن ببقا آن است « ۲ » تصدیق حکم سابق تاوقت معینه آن است سبب تقسیم تصدیق به آندو قرار آنی است :
شرایع سماوی بدو قسم تشریع مشتمل میباشد .

۱- تشریع مستمر و دائمی مانند وصایای نه گانه و امثال آن که به تغییر و تبدیل زما نه تغییر نمیند و اگر اهل شرع سابق احکام آرا عملی نسازند شریعت جدید آنها تجدید و اعاده آرا بر مردم حتمی و لازمی میگردد .

۲- تشریع موقت: عبارت از تشریعی است که تاوقت معین کوتاه و یا طویل موقت میباشد و به آتنهای وقت خود به انجام میرسد عملی ساختن آن بعد از انقضای اجل جواز ندارد .

شریعت جدید این قسم تشریع را منسوخ قرار داده چیز جدید و موافق عصر و زمان را بر مردم بصورت دستور و قانون اصلاحی تعیین میکند چنانچه خدای متعال در بیان این حقیقت می فرماید آیتی را که منسوخ می نمائیم یا از دلهای فراموش میسازیم مثل آن یا بهتر از آن را می آوریم ،

هر آئینه اگر شریعت سماوی آیند و قسم تشریع را در بر نداشت اجتماع دو عصر ضروری سعادت بشری که عبارت از ارتباط عصر حاضر بگذشته و ایجاد وحدتیکه مردم را برای وصول به سعادت دنیوی و ترقی و تعالی ، آینده آماده میسازد ناممکن بود اگر ما به نظر دقیق به شرایع سماوی سه گانه نظر اندازیم ایند و عنصر سعادت بشری را بوضاحت در آنها مشاهده میکنیم زیرا هر شریعت جدید اساسهای ثابتۀ شرایع سابق را محافظه نموده و برخی از اشیاء را که بر سعادت بشر موافق عصر موجود اثر بارز دارد می افزاید . مثلاً شریعت تورات اهتمام خاصی بوضع مقاصد اولی قوانین اصلاح و سلوک بشر مانند تحریم دزدی و قتل و غیره نموده بعد از آن شریعت انجیل نازل میگردد مقاصد اخلاقی را که در شریعت تورات بود مقرر داشته و قسمی فرا تر بسوی ترقی و تعالی میگذازد . و مردم را بسوی بعضی آداب ماکمل مانند (بکردن کار های پسندیده ریا منما ، به کسیکه بتوبه ی کرده است نیکی کن) رهنمون می کند .

اخیراً شریعت قرآنی نازل گردیده هر دو نوع از محاسن اخلاقی را که در تورات و انجیل مذکور بود تأیید و تصدیق نمود و پیروان خویش را به عملی ساختن آن مامور میسازد میگوید (هر آئینه خداوند به عنل و احسان امر میکند و اندازه تأثیر هر کدام از آن دو محاسن اخلاقی را برای اصلاح اخلاق بشر بیان نمود و فاضل را از مفضل تمیز میدهد و نیز میگوید (و یادش بدی مانند آن بدی و اساءت است پس کسیکه عفو نماید و به اصلاح بدی بکوشد اجر او را خداوند البته میدهد و اگر جزا دادید پس جزا دهید به آن جزاء و عذاب که معذب به آن شدید و هر آئینه اگر صبر نمودید خواه میخواه صبر نیکو تر است برای صبر کنندگان)

بعداً قرآن نیز قدمی فراتر از آن دو میگذارد و بعضی چیزهای جدیدی را که بر آداب و سلوک بشر تأثیر بارزی دارد علاوه میکند روش نیک و حسن سلوک مانند آداب سلام و استیذان و آداب مجالسه و آداب گفتار را برای اهتدای بشر ترسیم میکند - چنانچه خدای متعال به آنها بندگان خود را درسوره های نور - حجرات ، و مجادله ارشاد می نماید .

این یکی از امثله جمع شرایع سماوی است که بین مداومت بحکم مساوی و عملی نمودن حکم جدید موافق عصر جمع میکند - میتوان امثله زیادی برای جمع شدن شرایع سماوی بیان کرد ولی از جهت ضیق تمام بر آن مقدور اکتفاء می نمائیم .

شرایع سماوی نسبت به اساس دین و اخلاق چون خشت های ترکیب یافته بنا است - و خشت اخیر سبب تکمیل بناء و وسيله تقويه و آبنای تعمير و باعث دوام ارکان بناء میگردد - و دین همین اسلام نیز نظر به ادیان سابقه چون خشت اخیر تعمیر بوده از هر ناحیه سبب تکمیل دین موضوعه الهی گردیده است . چنانچه خداوند تبارک و تعالی در توصیف پیغمبر آخر الزمان میگوید آورده آنچه را که حق است و راست پند است حقیقت نبوت پیامبران را

همچنین رسول الله علیه الصلاة والسلام رسالتهای سماوی را مقرر و بحقیقت تصویر نموده میگوید (صفت من و صفت پیامبران پیشین مثل صفت شخصی است

که عمارتی را بنا می‌نماید و در تنقیش و تزئین تمام مواضع آن بقدر طاقت بشری میکوشد - ولی مقدار یک‌بخش از آنرا بدون نقش و زینت دادن باقی می‌گذارد - مردم آنرا می‌بینند و از وضعیت آن به تحیر می‌روند و می‌گویند: کجا شکی خشتی درین موضع نصب میشد تا سبب کمال زیبایی تعمیر را باری آورد - پس من آن خشم من آخرین پیامبران می‌باشم)

از بیانات گذشته آشکارا می‌گردد که شرایط سماوی سیاست حکمت آمیز عنایت پروردگاری است که برای تربیه تدریجی بشر که اسباب استقرار و ثبات آنها را در برابر مشاغل حیاتی فراهم می‌آورد تعیین گردیده .

چون نگارش خود را در باره مرحله اول به اتمام رسانیدیم بنیاد این مرحله ثانوی می‌پردازیم و در هر مرحله اول کیفیت اعلان قرآن را در باره تصدیق کتاب‌های سماوی سابقه نگاشتم حالا صفت دیگری در کیفیت اعلان آن می‌افزایم و آن عبارت از اعلان قرآن است که حافظ و نگهدار کتب سماوی سابقه میباشد و نگهداری تقاضا میکند که کتاب آخرین آنها به تأیید احکام کتب سابقه اکتفاء ننماید بلکه از چیزهای دخیلیکه بر اساس دین تیشه می‌زدند نیز جلو گیری نماید و به اظهار و عملی ساختن حقایقی که از احکام کتب سابقه پوشیده شده اقدام نماید بناء زائل ساختن احکام زائده و مانع ساختن کسی که دعوی می‌نماید که این احکام در کتب سماوی سابقه موجود میباشد که در حقیقت از آن نبوده و نیست از مهمات واجب الایفاء قرآن عظیم الشأن میباشد . از آن جهت خدای عزوجل می‌فرماید (بگو پس بیاورید تورات را تلاوت کنید آنرا اگر هستید راست گویان در ادعاء خویش) چنانچه بیان نمودن احکام کتب سابقه که پیروان آنها آنرا محو و زائل ساخته‌اند از مهمات قرآن است بناء خدای متعال می‌فرماید (ای اهل کتاب به تحقیق آمد بشما پیامبر ما که بیان می‌کند برای شما بسیاری از آنچه را که پوشیده بودید از احکام کتاب)

خلاصه این است که دین مبین اسلام در برابر ادیان سماوی دیگر در هر مرحله اول موقف تصدیق را دارا است و موقف انکار را در برابر آنها

در مرحله دوم یعنی بعد از گذشتن زمان زیاد بر آنها تعدیل و تعدیل چیز های که بایرجا مانده و درست تحریف و تبدیل بر آنها چهره شده و تصحیح بعضی احکامی است که در ادوار مختلف تحریف و تعدیل گر دیده .

از علائم واضحه عقیده اسلامی انصاف و حق بینی است زیرا دین مقدس اسلام پیروان خویش را بحق بینی و انصاف مامور میسازد و برای شان خاطر نشان میکند که احکام را بدون دلیل، کور کورانه قبول و انکار نکنند بلکه قبول و تردید ایشان مبنی بر اساس صحیح حق بینی و انصاف باشد .

دین اسلام تنها به ادیان سماوی به گناه حق بینی و انصاف نظر میکند بلکه به شرایع و دینانات ساخته بشری نیز به نظر حق بینی و انصاف نگاه نموده اعمال نیک و پسندیده را ازان برای عملی ساختن پیروانش انتخاب نموده و اعمال و ذبله آنرا محو و نابود قرار میدهد .

موقف دین مبین اسلام را نسبت به ادیان سماوی از نقطه نظر علمی بیان نمودیم حال از موقف دین اسلام در برابر ادیان سماوی از حیث نظر عمل بیان میداریم .
آیا دین اسلام در برابر پیروان ادیان دیگر در موقف سکوت واقع میباشد و آیا از بیان اعمال پسندیده و ناپسند آنها چشم میپوشد و به امر حقیقی که بر ای آنها مقدر شده اکتفاء میکند و یا منزلت شخص مسلحی را داراست تا روی زمین را از شرک و مشرکین پاک بسازد .

برخی از نویسندگان غربی مانند گویت و غیره مانند شق اول سوال قول کرده اند و ما نظریه او را که در کتاب و اخلاق عادت مسلمانان مینگار د بطور تذکار نقل میکنیم :

وی میگوید هر آینه مسلم خرد بین و انانی است زیرا دین اسلام وی را بخود پسندی و تکبر تشویق میکند و هیچگاه مسلمان از گمراهی و هدایت دیگران متأثر نمیکردد ،

آیا اکثر نویسندگهای غرب شق دوم سوال قول نموده میگویند که دین اسلام میخواهد بزور شمشیر عقائد خود را بر دیگران تحمیل نماید بنگاه ایشان

اسلام و قرآن پیروان خود را به افکندن سرهای کفار مأمور میسازد اما اگر به نظر انصاف و حقیقت خواهی به گفتار ایشان بنگریم هر دو فرقه در ترسیم موقف اسلام از حقیقت دور رفته اند زیرا دین مبین اسلام تنها بحفظ موقعیت خود اکتفاء نمیکنند بلکه رهنمودن مردم را بسوی حق رکن اساس و اصلی اسلام میدانند و نشاط دعوت کنندگان را در هر زمان و مکان فرض دائمی اسلام قرار میدهد چنانچه خدای متعال نبی برگزیده اش را تبلیغ قرآن و احکام آن مأمور نموده میگوید .

(جهان بزرگ نمابا ایشان توسط تبلیغ قرآن) و نیز میفرماید (کیست نیکوتر از آنکه بسوی خدا میخواند) و قرآن رسته گاری و نجات را برای دعوت کنندگان بخدا وقف نموده میگوید: و باشد جماعتی از شما که دعوت بسوی خیر نماید و امر بالمعروف و نهی از منکر را وظیفه لازمه خویش داند و آن گروه از جمله رستگاران اند و نیز میفرماید (هر آینه انسان در زیان است مگر کسانی که ایمان آورند و کارهای شایسته نمودند و توصیه نمودند یکدیگر را بحق و برده باری) و لکن اسلام در عین حال مثل گمان و نظریه توده دیگر نویسندگان غربی هم نیست زیرا هدف قرآن این نیست که خواه مغواه تمام بشر پیر وی از آن نمایند و اسلام دین یگانه عالمی باشد .

نبی اسلام صلی الله علیه وسلم اولین کسی است به نام کامی آنکه میخواست دینی را دین عالمی بگرداند اعتراف می نماید البته کوشش بدینگونه امر کوششی بی معنا است و کسیکه بتوحید دیانات میکوشد با اراده او تعال منازعه می کنند و با سنت جاریه خدائی می جنگد خدای متعال می فرماید (و اگر بخواهد پروردگار تو هر آینه میگرداند مردم را توده و جمعیت متحد و همیشه در اختلاف میباشند) و نیز میفرماید (بسیاری از مردم اگر چه حریص بایمان شان باشی نیستند ایمان آرندگان) و نیز میفرماید (و اگر بخواهد پروردگار تو هر آینه ایمان می آورد تمام آنانیکه در روی زمین اند پس آیات و مجبور میسازد مردم را تا اینکه ایمان آرند و نیز میفرماید (بتحقیق توهدایت و رهنمایی نموده نمیتوانی کسی را که دوست داری و لکن خداوند رهنمایی میکند کسی را که بخواهد) از اینجا قاعده عامه و محله

قرآن که عبارت از حریت مردم در عقیده شان است نشأت میکند خدای جل جلاله میفرماید (اجبار در دین نیست) از آن جهت طریق دعوت بحق را قرآن برای پیروان خویش چنین ترسیم میکند (دعوت کن بسوی پروردگارت بعلم و بتوسط کلام موافق بحق و نصیحت نیکو) یعنی طریق دعوت بسوی حق اینست که دعوت حجت و دلیل قوی داشته بنرمی و به سخن جالب صورت بگیرد و قلب سامع را برای شنیدن و گوش دادن موعظه معطوف کند.

خوشبختانه اسلام با همه این قواعد بموقف سلمی بعد از ارشاد اکتفاء ننموده بلکه ناصحین و دعوت کنندگان را ببرد داشتن قدم فرار و ادار میسازد و آنها را بشکریم انسانیت غیر مسلمین نیز مجبور می نماید.

علاوة قرآن پیروان خود را بشی پر افتخار دیگری ارشاد نموده و آنها را به معامله نیکو بایت پرستان نیز مأمور میسازد مثلاً در سوره توبه خدای متعال برای هدایت بندگانش خویش میفرماید «و اگر امان بخواند کسی از مشرکین از نزد تو پرس، امان بده برای وی تا که بشنود کلام خدا» قرآن را بعد از آن برسان او را در مکان امنش در آیه فوق خدای متعال ما را تنها بحما به مشرکین موظف نمیسازد بلکه خوشبختانه به نیکوئی قیمت داری که عبارت از حفظ امان آنهاست مأمور میگرداند یعنی اگر آنها بسوی ما بیاوند بر ما خدای متعال واجب میگرداند که ما آنها را تاجای اصلی شان برسانیم و از خطرات و تکالیف ناگوار راه ایشانرا نجات بخشیم.

آیا قانونی را از قوانین امروزی قریب بعادل و حریص به تو حید و یگانه گن ملل از قواعد اسلامی که مسلمین را بحمایه جان و مال و شرف غیر مسلمین مأمور ساخته و بحقوق آنها از حیث حریت عقیده و ... و غیره اعتراف می نماید نشان داده میتوانی که هرگز نمیتوانیم قانونی را چون قوانین اسلامی که غیر مسلم را در تمام حقوق مانند حریت عقیده و حمایت مال، جان و شرف و عدل و رحمت برابر مسلمان میگرداند و میگوید «لهم مالم و علیهم ما علیهم» نشان دهیم و نیز قواعدی را مکمل از قواعد دین مبین اسلام که برای قوام و تحقق رابطه مسلمین با پیروان ادیان

دیگر از قوانین اصلاحی دین مبین اسلام پیروی نمی نمایند معامله صلح صلح را چون کافی نمیدانند بلکه برای مسلمین خاطر نشان میکنند که خدای متعال آنها را از معامله با کفار چون معامله مسلمین باز میدارد بلکه آنها را بر رحمت و لطف و عدل و احسان با آنها تشویق میکند مثلاً می گوید باز نمیدارد شما را خداوند تعالی از نیکی و عدل در برابر کسانی که با شما در دین جهاد نمودند و شما را از دیار تان خارج نساختند . چیزی را که مادر بیان موقف عملی دین اسلام در برابر ادیان سماوی دیگر بیان داشتیم البته تمام مواقف عملی دین اسلام را در برابر آنها محتوی نیست لذا اما کلمه مختصری را که محتوی تمام مواقف عملی دین اسلام در برابر ادیان دیگر باشد ذکر نموده و از جهت ضیق مقام بان اکتفا می نمائیم :-

دین اسلام دست تعاون و همدردی را در برابر پیروان ادیان دیگر برای پیاداشتن عدل و انتشار امنیت و آرامی و نگهبانی جان و مال و شرف آنها دراز میکند و دقیقه از کمک و معاونت با آنها نزد ضرورت فرو گذاشت نمیکند - چنانچه رسول الله صلی الله علیه و سلم درین باره میفرماید (قسم بخدا است نمیخواهد از من قریش کاری را که بآن صله رحم قائم و مسئولیتها بزرگ میشود مگر میدادم برای شان آنرا) .

این اساس تعاون و همدردی عالم اسلام است که پیغمبر مسلمین برای اهتدای پیروان خویش بیان میدارد .

«پایان»

اسلام او تعلیم

دعلم دطالب لپاره کوچونه

مخ کی لدی شخصه چه دیورتنی عنوان په اطراف کی خبری وکړو دحضرت رسول (ص) یوقول راوړو چه وائی : «لاینال العلم براحة الجسم» یعنی علم په راحت دجسم سره نه حاصلیږی او همدارنگه فرمائی : «خوځ چه دعلم لپاره سفر کوی دخدای په لاره مجاهد دی او که خوځ په سفر کی مړشی چه طلب دعلم کوی هغه شهید دی» .

دحضرت رسول اکرم (ص) دغه دستورونه چه دعلم په تحصیل اسلامی ټولنه تشویقوی او دعلم دتحصیل په لاره دواړو مشکلاتو او تکالیفو تحمل آسان ښکاره کوی په گرده اسلامی نړۍ کی خپاره شول او په زړونو کی فی تاثیر وکړه او د هغه وخت شاعرانو همدغه معانی پخپلو اشعارو کی راوړی . همدارنگه اصفهانی وائی چه علم او پوهه په پستو مالوچو او توده پرستن کی نه زده کیږی - ابن جماعته وائی دمتعلم باید دعلم دتحصیل په لاره کښی دبرزیار وباسی او خپل زړه په نورو اموراتو مشغول نه کړی نولدی کبله پخوانیو دطالب العلم لپاره داغوره گڼلی وه چه دعلم تحصیل لپاره دخپل کور او وطن څخه لږی کړی ښکته چه کله فسکر متلاشی او پریشان وی دحقائقو له درک څخه عاجزه پاتی کیږی .

ابن الدرداء وائی که چیری دکوم آیت په تفسیر او ترجمه چا پوه نه کړم او خبرشوم چه په فلانی لځای کښی په هغه خوځ پوهیږی هرڅومره چه لری وی خواهمخوا به هغه لځای ته ورشم او کوچ به وکړم شعبی وائی : که خوځ له شام څخه ترعینه پوری سفر وکړی او دحکمت یوه کلمه زده کړی زه به ونه وایم چه سفر ئی ګټوری فائدی وو .

اسلامی طالبانو اورعلم اومعرفت پتنسگانو دی دعوت ته لیک وویل او دعلم دتحصیل لپاره ئی ښکړونه شروع کړل اوددی سمپخلی مقصد لپاره دیوی لستی

خنجه بلی ته اویو هیواد نخنی بل هیوادته و کوچیدل، که خنجه هم په هغه وخت کښی سفرونه ډیر گران وو اوله یو خنجه بل خنجه ته ننگ ډیر رږونه اومشکلات درلودل خو سره ددی هم دوی خنجه مخانته یادلی ډلی و کوچیدل او دعلم لپاره ئی خپل کور، کهول اودهستو گنی خایونه پرېښودل اوقوله اسلامی نړی دهغوی په نظر کی یرشانه ښکاره له نه عراقی په شام کی اونه اندلسی په مصر کی لځان مسافر گانه بلکه دعلم دتحصیل لپاره ئی هر هیواد خپل هیواد اوهره خونه ئی خپله فونه گڼله .

علامه ابن خلدون دعلمی سفرونو په باره داسی وائی : دعلم لپاره سفر مفیدشی دی ځکه چه دبشر علم اویو ه دسفر دلاری خنجه ښه او دعلم اومعرفت کسب دسفر دلاری خنجه ډیر گټور او قوی دی ځکه چه په سفر کی ډیر استاذان اودفن ماهران پیدا کیږی چه په مختلفو علومو اوفنونو کی لاس لری از داستاذانو او متخصصینو کثرت طالب دډیرو علومو اودتدریس مختلفو طریقو سره آشنا کوی .

که اسلامی تواریخ مطالعنه کړو نو څر گنده هشی چه دعلم دطلب لپاره کوچونه اوسفرونو د اسلامی لمړی پیړیو خنجه شوی دی او همدارنگه اصحاب کرام دنړی په مختلفو گوټونو کی داسلامی دین دترویج اوتبلیغ لپاره خپاره شوی وو اویو هغو ممالکو کر چه داسلامی سلطی لاندی راغلی و خلکو ته ئی آسمانی قوانین اودینی مبادی بیانول اوهریو له هغوی خنجه چه په کوم مملکت کی ددین دتعلیم لپاره مکلف شوی و علمی او دینی مرکزونه ئی پرانیټی وو چه دنوونی په ډول ئی لاندی لیځکو .

عبدالله بن عمر	په مدینه کی
عبدالله بن عباس	په مکه کی
عبدالله بن مسعود	په کوفه کی
معاذ بن جبل	په یمن کی
ابی موسی اشعری	په بصره کی
عبدالله بن عمر و بن العاص	په مصر کی

او هر يوله دوی څخه په دغو ځایو کې تعلیمي مدارس بیرته کړل چه د پېروانو
خاوندان شول بله داچه د حضرت رسول (ص) څخه بوځوم محدودو کسا و احادیث روایت
کېږي وو نوڅرنگه چه د مسلمانانو سره د حضرت محمد (ص) دا حدیثو د اوریدلو
دیرره علاقه وه نو د هغوی پسی به ئی هڅه کوله چه د علم څخه ئی نفع واخلی
او هغه احادیث تری زده کړي چه له هغه صل الله علیه و اله وسلم څخه ئی اوریدلي وو
مگر څه وخت چه دوهمه طبقه منځ ته راغله نو پدی وخت کی دیوی اوبلی
طبقی تر منځ دیر اختلاف لیده کیده ځکه چه د دوی په امیولو او ذوقونو کی
ښکاره تفاوت موجود و چا د تفسیر القرآن سره علاقه پیدا کړه د چا مخه
احادیثوته شوه چا د علم الکلام اوری ته توجه وکړه او چا په فقه کی تبصر پیدا
کړه او مونږ لاندی ددی ډلی نومبالی او متجرب علماء یادوو :

سعيد بن المسیب	په مدینه کی	نخعی	په کوفه کی
عطاء بن رباح	په مکه کی	مکحول	په سوريه کی
ربیعۃ الراي	په قبا کی	طاووس	په یمن کی
عطاء بن عبدالله خراسانی	په خراسان کی	یحی بن کثیر	په یمانه کی
حسن بصری	په بصره کی	یزید بن ابی حبیب	په مصر کی

پس له هغه څخه د طالب ارزښت او قیمت د سفر رڼو او استاذانو
د شمیر په اعتبار سره وو یعنی هر څومره چه به چا د علم د حاصلولو لپاره دیر
سفرونه کړي وو د قدر په سترگه به ورته کتل کیده او څومره چه به ئی له پېرو
استاذانو څخه سبقونه ویلي وو په ولس کی به د اهمیت څښتن وو .

نو دی شی هم په وگړو دیر زیات تأثیر وکړه او طالبانو به دهمچشمی او
سیالی په توگه د علم د طلب لپاره لری لری ځایونوته سفرونه کول او په سفر کی
به ئی ډیره موده تیرو له باید ذکر کړو چه البته دا سفرونه او کړوچونه
یواځی د دینی او مذهبی علومو پوری منحصر وو بلکه محصلینو به د ژبي د گرامر
او فلسفی ، حکمت ، طب او نورو فنونو تحصیل کاوه .

پروفیسر فیچلسون ددی کوچونو په حقله داسی وائی د علم او معرفت مشتاقانو
په دیر شوق او ذوق سره د علم د طلب لپاره لری لری مملکتونوته سفرونه کول

او پس له هغه څخه په بیرته خپلو هیوادونو ته راگرزیدل لکه چه مچمچیر دخوزو شانو سره بیرته راو گرزی پس له هغه څخه به ډلی ډلی خلک دوی ته راتلل او د هغوی دمعلو ماتو او تسبه علو مو څخه به ئی استفاده کوله او کله کله په دوی د پردیسې او سفر د دوری څخه وروسته ډیر کتا بونه تالیفول چه او سینو تالیفاتو سره پوره مشابهت لری په حقیقت کی هماغه کتا بونه داوسنیو علومو او فنونو اساسات او د ننی پوهانو گټورم-راجع کتل کیږی .

د مثال په توگه لاندی بعضی وړوکی نقلونه راوړو چه مو نبرد هغه وخت دمعلمینو ذوق او نشاط او دعلم د علاقې څخه پوره خبروی :

جابر بن عبدالله انصاری واوریده چه عبدالله بن أنیس الجهنی درسول الله (ص) څخه یو حدیث اوریدلی دی نو یو آس ئی واخست او د عبدالله د کتلو لپاره دمصر په لوری رهی شو تر څو چه ئی هغه ولیده او حدیث ئی تری واوریده جابر خو دومره کولی شو چه دخپل سفر لپاره یو آس واخلي مگر ډیر خلک وو چه د آس په آخستلو توان نه رسیده نو پخپلو پښو به ئی اوږدی لاری لښی ولی او علم پسې په گرزیدل .

یحی بن یحی لیشی په قرطبه کی پیدا او مشرق ته ئی رحلت وکړه تر څو مؤطائی د انیس بن مالک څخه واوریده بیا مکی ته لاړ چه هلته ئی له سفیان بن عینه څخه واوریده او له هغه څخه وروسته ئی په مصر کی د لیث بن سعد او عبدالله بن وهب او عبدالرحمن بن قاسم څخه واوریده پس له هغه نو بیرته اندلس ته وگرزیده .

امام بخاری (٢٥٥ هـ) د صحیحو احادیثو د ټولولو لپاره بلخ ، مرو ، نیشاپور ، بغداد ، بصره ، کوفه ، مکه ، مدینه ، مصر ، دمشق او نور ځایونه ولټول او خپاره شوی احادیث ئی راغونډ کړل چه پدی سفر کی ئی (١٦٠) کاله تیر کړل او ډیر مشقات او زېږونه ئی ولیدل .

سپل بن عبدالله التستری چه له وړو کتو به په سیق ویلو شروع وکړه او په عملی طبقو کی گټورون کاوڅه وخت چه دیو لس کلن شو نو په یوه علمی مسأله کښی ئی شک پیدا شو چه چا ځواب ور نه کړه نوله خپلی کورنۍ څخه ئی اجازه وغوښته چه ددی مسألی دحل لپاره بصری ته لاړ شی

نو هاتنه لار او دهغه لځای د علماوو څخه ئی بوښتنه وکړه خو سره لدی ئی هم شک ونه ووت نو عبداللہ ته دیو عالم پسې چه ابی حبیب حمزہ بن عبداللہ نو مید و لار او بوښتنه ئی تربینه وکړه چه هغه ورته قناعت بخش لځواب ورکړه نو هغه ئی خوش شو او تردیرو دی ورسره او سیده .

سید آمین علی بیرونی در حلت په باره کی داسی لیکي ، د پیر و نی یو خراسانی وؤ چه د سلطان محمود غزنوی اړ سلطان مسعود په وخت کی ئی نشأت کړی وو او د علم لپاره هند کښی پیره موده تیره کړه او د سفر و کړه او پدی اوږده موده کی بی دهندي په خاوره کی دهنديانو سره کډ وندون و کړه د هغوی دا خلاقو غنه ناو ، کلتور او فرهنگ سره آشنا شو هندی علوم ، ادب او فلسفه ئی ولو ستاوه او بیانی د هند په جغرافیه کی په پلټنه شروع و کړه او خپل وار په معلومات په یولوی کتاب کی راغونډ کړل .

په هر حال . طالبانو به د علم د طلب لپاره لوی لوی او مشهورو مشهورو و استاذانو ته سفرونه کول تر هغه چه چه د هجری پنځمی پیر د دنیا ئی په دوهمه برخه کی یوی سادتی ددی سفرونو په ترویج کی پوره تأثیر وکړه او هغه د اسلامی مدارسو د تأسیس څخه عبارت دی چه په ځینو اسلامی ممالکو کی د طالبانو لپاره مدارس پرانستای شوی چه بنوعلمانو او ماهره استاذانو به په کی تدریس کس او نوالدی کبله به طالبان دلری لری لځایونو څخه د استفادی لپاره هغوی ته را تلل . اوله هغو څخه به ئی دینی ، مذهبی علوم اخلاقی ، تربیوی امور ، حکمت ، فلسفه ، طب ، تاریخ ، جغرافیه ، منطق او داسی نور و علومو کی تحقیقات کول اوله هغو څخه به هر چاپښتنی کولی او په ډیرو ډیرو لټو کی به گرزیدل نه دا چه له کتابونو او استاذانو څخه ئی استفاده بلکه تعلم او استفاده ئی پخپلو مشاهداتو او تحقیقاتو متکی ده او په نتیجه کی به ئی له خپلو معلوماتو څخه کتابونه تألیفول چه د را تلو نکی نسل لپاره لوی ذخیرې وگرزیدی او هغه کتابونه د اوسنۍ پیرۍ د استاذانو او شاگردانو مهم مرجع گڼل کیږی چه د هغوی د جملی څخه یعقوبی اصطخری ، مقدسی ابن حوفل ، ناصر خسرو ، ابن جبیر یاقوت او ابن بطوطه هم دی . او بیا د سفر و نیو آسانیت ، او دو گسرو ښی گندا ری چه ورسره کیدل دغه شیان لا د علم او فن تشویق زیاد کړه مو نږ د مثال په ډول د ابن بطوطه د سفر څولنډی هغی را آخلو :

ابن بطوطه وائی «خ» وخت چه د عراق بوخای ته لایم نوشریف حسین چه هلته والی وو
 زمو نبرد بر احترام او ا کرام و کپه او خ وخت چه سیواسل دیوی بلی عراقی منطقی، ته لایم
 نو جلی میلمه نه کپه و چه مو نبرئی هم میلمه ستیا قبوله کپه پس له هغه به نورو دیرو خلکو
 را خنجه غوشتنه کولا چه دهغوی سره لایم شونو خر نکه چه و نبر به دبل چاسره وعده دارو
 دهغوی خنجه به مو معذرت غوشت او دهر چا کرم به چه میلمه و و پیر به خوش حاله وو
 دهغه هیواد امیر مر نبر ته یو آس او دیسو همیانی در او استوله او به هغه ولایت کی ئی خیل
 نائب الحکومه نه هدایت و کپه زمو نبر دیر قرا و عزت و کپی او دلاری تو به را کپی
 بیادیر کی کلی ته لایم و هلته مو یوه سپی ولیده چه دخیل میلمه دار بو شنه موتری
 و کپه هغه وویل: رازی چه هلته مو یوزم نوور سره شو چه و مو کتل هغه خیل
 کورته بوتلو نو شپه مو هلته تیره کپه او بله ورخ دخیل میلمه دار خونی ته لایم
 به آخره صکی خیل بحث ته به هغو نصائحو خاتمه ور کو و کوم چه به علما و
 او استاذانو خپلو شاگردانو ته دوطن دتللو به وخت کی کول:

خه وقت چه له ابو حنیفه خنجه دهغه شاگرد (یوسف بن خالد السمتی) دخیل وطن
 (بصری) ته دتک اجازه و غوشتله نوور ته وی ویل، تر هغه پوری مهزه چه زه تاته
 یو خو خبری و کرم چه دهغه به مقتضی سره نک و کپی تر خو چه علم سنا دزینت سبب و گریزی
 او خلق له تاسره مینه پیدا کپی نه چه دینمنی در سره شروع کپی نو یوسف یوه ورخ
 صبر و کپه چه پس له هغه ابو حنیفه (رح) دتک اجازه و رله ور کپه
 او ورته وویل:

خه وخت چه ته بصری ته لایم لاری او خوک سنا ستری مشی ته راسی او حق دی
 و بیژ ای نوهر چا ته دشخصیت په اندازه گوره د شرف دخواندانو ا کرام و کپه،
 دپوهی او علم دحیانتانو تعظیم و کپه، دشیوخوا و زړو کسانو احترام و کپه، دکلی و گپو
 علمی مرا کزو او نور و لجا یو نوسره نژدی والی پیدا کپه، دینو خویونو دخواندانو او
 فاضلانوسره صحبت و کپه، پادشاه ته په سپک نظر مه گوره او هغسی خبری مه کوه
 چه ستا دضرر سبب و گریزی، دچا دعوت مه قبلوه او دچا هدیه او تحفه مه اخله
 میلمه پاله او دوی ور کوه لکه چه پخیل سړی هیڅکله دعزت خاوند کیدلی نه شی
 دهغه کسانو لیدلو ته زه چه ستا لیدلو نه رازی او هم هغه چانه چه تاته نه رازی دهر چا
 سره ښه کوم چه تاسره ئی ښه کپی دی که بد و هغو وغواړه او په نیک کسار سره

امر کوه ، که له دوستانو څخه دی څوک ناروغ شی پوښتنی ته ئی ورزه . که له دوستانو اووگړو څخه مؤڅوک ډیر موده ونه لیدل نو پوښتنه ئی وکړه . که څه هم چه هغوی ته پریښی ئی خوته ئی مه پریزده هغه څوک چه له تاڅخه ئی خپل روابط شلولی دی ته ئی بیرته ټینگ کړه چه څوک درته ردشی احترام ئی وکړه او که څوک درلره ضرر ورسوی وی نښه ، خفه خوشحاله کړه او که چادر څخه کومک وغوښته مرسته ورسره وکړه ، که کوم علمی محفل ته لار ئی او چاستا دخبرو مخالفت غوره کړه نوته ورسره مخالفت مه کوه - او که چادر څخه دکومی مسالی پوښتنه وکړه نوهغسی ځواب ورته ووايه چه هغه پری پوهیږی او بیا ورته ووايه پدی کی بله خبره هم شته نوهغه شی ورته ووايه چه ته پری پوهیږی او تر هغه پوری چه پوهیږی هغوی ستا درای سره موافقت لری ، خپله خبره به په دلیل سره نا بتوی ، دخلسکو لپاره هغه شی خوښوه چه هغوی ئی دځان لپاره خوښوی . (۱)

(۱) داوصیت داستانبول په جامعه کی غونډ موجود دی .

دری شیان دسپړی دنجات سبب گڼل کیږی او دری شیان دهغه دهلاکت موجب دی هغه چه نجات ورکونکی دی دادی : په ښکاره اوپټه کښی دالله تعالی څخه ویریدل ، دښمنی مره اقتصاد کول ، اودخوشالی اودقهر په وخت کښی په عدالت سره حکم کول دی اوهغه چه دهلاکت سبب گرځی دادی ، د بخل اطاعت ، دتقانیانو متابعت اوحانمنی .
« حدیث »

اندیشه در مبدأ تغییر و اثبات خدا

آنچه قابل فهم و ادراك از عالم كمنونی ماست بماده و قوه وابسته است ما از تفكر در مبدأ ، تغییر پی میبریم که قوه بیرون از ماده موجود است که می تواند مبدأ تغییر آید زیرا تغییرات جهان تماماً از حرکت نشأت می نماید و حرکت زاده قوه است آیا قوه که باعث بر تولید حرکت و مبدأ تغییر است در کجاست ؟

پیش ازینکه وجود قوه را بیرون و یا درون ماده اثبات کنیم بهتر است بفهمیم که اگر ماده متحرك بود و نیروی دیگری او را مانع از حرکت نشد تا زمان نامتناهی حرکت خود ادامه می دهد و اگر ساکن بود نیز بدون کدام نیرو از خارج ابد آ حرکت نخواهد کرد این مسئله خیلی مسلم است و کسیرامجال انکار ازان باقی نمی ماند ما از تحلیل این مسئله (قابلیت جبر و عطاالت) میفهمیم که قوه درونی ماده در حرکت و سکون آن هیچگونه تاثیری ندارد این ماده (مثلاً) زمین در حرکت خود وابسته به نیروی خارجی است آیا آن نیروی خارج (محرك) در کجاست ؟ در بدو نظر چنین بنظر میخورد که در ماده است مگر پس از تعمق و غور بصراحت گفته می توانیم که قوه محرك که در ماده محرك (زمین) از خود آن ماده نیست زیرا پیش ازینکه ماده متحرك از ماده محرك متاثر گردد (یعنی حرکت نماید) ضرور است که همان تاثير (حرکت) در محرك پیشتر از متحرك بروز نماید یعنی تغییری که در تخر که بروز و ظهور می نماید باید پیشتر در محرك بوجود آید . و طوریکه گفتیم قوه ماده (محركه) بیرونی بود و گاهی درونی نمی باشد زیرا قوه که درون ماده محرك است در تاثير آن (قبول حرکت و تغییر) هیچگونه تاثیری

ندارد اگر ماده محرکه در حرکت و سکون خرد بی نیاز از نیروی بیرونی باشد
 طبعاً هر ماده (متحرك) هم همین خاصیت را دارا خواهد بود چون ماده متحرکه
 در حرکت خود محتاج به نیروی بیرونیست لذا محرك نیز بواسطه تائیر (حرکت
 پیش از متحرك) خویش به نیروی بیرونی نیازمند است آن نیروی بیرونی زاده
 هیچ يك از مواد نبوده زیرا نه مادی است و نه در درون ماده است پس بجزرات
 گفته می توانیم که يك نیروی غیرمولد از ماده موجود است که همه مواد را بحرکت
 آورده اساس تغیر را در سراسر دنیای مادی بوجود می آورد و بیشك آنها خداست
 اگر مهتاب را بگوئیم زمین دور میدهد باید بگوئیم زمین را چه درو میدهد؟

می گوئیم آفتاب زمین را بحرکت آورده و دور میدهد باز اگر پرسیده شود
 که آفتاب برا کدام نیرو متحرك ساخته مجبوراً میگوئیم ستاره روشن و بزرگ
 موسوم به (ویگا) آنرا بحرکت آورده است تا هنوز معلوم نیست که (ویگا) را چه
 نیروئی اداره مینماید مقصود ازین تمثیل این برد که معتقد باشیم باید هر محرك بیشتر
 از متحرك قبول (تائیر) می نماید محال است که زمین ساکن باشد و مهتاب حرکت
 نماید و یا آفتاب ساکن باشد و زمین متحرك.

انخبراً باین نتیجه میرسیم که حرکت محرك و متحرك (ماده موثر و متاثر) هر دو محکوم
 قوای غیر مادی است که در حرکت يك قطره تا کپکشاها موثر است.

گرچه موضوع اثبات خدا را در مقاله دیگری هم تحت عنوان (روشنترین
 دلیل بر وجود خدا) ضمن تبدیل غذا بخون نوشته بودم مگر استدلال از حرکت
 بوجود خدا شامل کلیه مواد عالم بوده و عمومیت بیشتری دارد علاوه برین دانشمندان
 بزرگی مانند مردم یونان حرکت را بر اثبات خدا دلیل گرفته اند من هم خواستم
 تا با احترام آنها حرکت را تحلیل و بوجود خدا استدلال بگیرم و تا جائیکه میدانم
 طرز تحلیل من با آنها متفاوت است.

«پایان»

د اسلامي نړۍ نامتو فيلسوف

امام رازی رح

د نهمي ميلادي پېړۍ په سر کې د اسلامي ثقافت په رڼا کې داسې شخصيتونه وزېږيدل چې د هغوی تاليفونه د دو لسمې پېړۍ پورې د مستقيمي استفادې وړ وځرنگه چې د دې گړدو پوهانو بيوگرافي څه آسان کار ندي نو د ځينو پوهانو سوانح ليکلو ته مي هڅه ده چې بوله هغو څخه پاسبني شخصيت دې اسم ابو بکر محمد بن ذکريا رازی چې خلکو به ورته دهغي زمانې جالينوس ويل دغه نوموړی او د اسلامي ثقافت افتخار په «ري» کېنې زېږيدلی او د ځوانۍ مرحلې ته رسيدلی دی په کوچنيزتوب لا د نبوغ رڼا ده په وچلي کېنې تحليله د ادب او ظريفو صنايعو سره ئې دهغه وخت نه زياته مينه وه د همدغي مينې زور و چې په لېزه موده کېنې ئې د آرت او هنر په ډگر کېنې قهرمان و گڼل شو خو بيا د خپلې اصلي ټاټوبي نښې بغداد ته سفر کړ هلته ئې د بغداد روغتونونه وکتل او د طب او فلسفې سره ئې مينه پيدا شوه نو زېږدي لې کېنې د تحصيل کولو د پاره ملاوتې له او د زړه پورې شهرت ئې وکټه او د بغداد دسترو استاذانو څخه و شميرل شو . دې ډېر زيرک او دښې حافظی ځاوندؤ در انځورانو په حال ډير خوږېده او په ډير شوق سره ئې دهغو تداوی کوله د خوارانو په حال به ئې زړه سوزيده درقيقو عواطفو ځاوندؤ ډا کتري پوهه او نبوغ ئې د جامعي محصول گڼل کيده او عقیده به ئې ښکاره کوله چې بايد د جامعي دښيگنې او د خلکو د هوسايښي د پاره ترې کار واخستل شي دخپلو گړدو فعاليتونو په مکافات کېنې ئې يو ځيز غوښته او هغه د بشر فلاح او د ټولنې د ښکمرغۍ آرزو وه په موسيقي او هنر کېنې د ابداعی فکر ځاوندؤ او بل دا چې په فلسفه او طب کېنې لږې لاس درلود او بيا دواړو احساساتي او تعقلی مېاهو سره ئې عملی عواطف او کار دوا ئې کېنې هم کومه نيمگړې تېانه در لوده اوس د دې تر نبوغ او د اسلامي فلسفې دستوري د مصنفاتو نومونه هم ياد کړو :-

١ - «الاقطاب» په ډير شو جلدونو کېنې (٢) (حاوی) په پنځلسو جلدونو کېنې په دوهم کتاب کېنې خپلې هغې تجربې ئې هم ليکلي دي چې مثبتې نتيجې ئې

ورنه آخستی دی دا کتاب په پېروارو پائی ژبو او پول شویدی او کوم وخت چه د طباعت فن منیخ ته راغی نود (سندقی) په ښار کښی په اولسو جلد و نو کښی طبع شو (کوفیائی) وائی : چه دا هغه کتاب دی چه رازی د بغداد په مدرسه کښی خپلوشاگردانو ته درس ورکاو ددغه کتاب سره څه نور شیان هم د رازی د مرگ نه وروسته زیات شویدی په (ری) بغداد (نیشاپور) کښی د اکثرا نو شفا خانو مشرؤ ده په کیمیا کښی د اولس کتابونه لیکلی دی او دیر نو ر کتابونه ئی د بدن په تشریح او د اعضاء په منافع و کښی لیکلی دی یو د مصنفانو نه ئی چه دیر مشهور دی (منصوری) باندی یاد یزی اولس جلده دی .

دده د پوهی او نبوغ په رڼا کښی پیر ماغزه روښانه شول د پړو خلکو ته روغ صورت په نصیب شو په اجتماع کښی پړو خلکو به زړونو کښی ئی دعوا طفو د پوی ولگولی د زمانی پښی او حاضره داسی یو ستر شخصیت نشی هیر ولی بلکه دهغه فعلا لیتونو او کارنا مونه د منلو او خوړو خواطرو په حیثیت په خپل زړه کی لځلی ورکوی .

خو ښتن را با تقوی و تقدس ملکوتی سیر آب کنید .
آنکه خویش را شناسد خدای را شناسد .
فروتنی بهترین کار ها است .

براستی که محبوب ترین شما کسانی اند که دارای بهترین خوی اند .
هیچ کس پاک تر و راستگو تر از آنکس نیست که راست گوید
و راست اندیشد .

آنچه روا و یا نارواست آشکا را لیکن حالات مهم و مخصوصی
بین این هردو یافت میشود که ازان ها خود داری کردن اولی باشد .
آنچه تورا در شبه اندازد آن را بگذارد و به آنچه خالی از سرزنش
های وجدان باشد تو عمل نما .
« حضرت محمد ص »

علم نفس جدید و اثر آن در تربیه

تربیه طفل در حقیقت از هنگام ولادت آن آغاز میابد.

تربیه درین وقت به اساس اتصالات طفل به اعضای فامیل و طرز معامله و اعتناء آنها به او استوار بوده و در عین حال عوامل حسی نیز از قبیل مناظر، اصوات و غیره در آن تاثیر مثبت میداشته باشد.

مظاهر تعلیم در خلال ایام نخستین زندگی خیلی زیاد است. مثلاً طفل گرسنه را میبینیم که جهت سدجوع خود به گریه آغاز میکند ولی همینکه امور مقدماتی را که مربوط به عمل شیر دادن است از مادر خود مشاهده میکند مثلاً نزد یک شدن مادرش را حس میکند آواز او و بگوشش میرسد پیش از آنکه بستان مادر بد هانش برسد از گریه خاموش میگردد.

طفلی که در دو هفته ولزندگی به نظام معینی جهت تغذیه خویش مثلاً در هر سه ساعت یکبار، عادی میگردد اگر از وقت معینه کمی تاخیر رخ میدهد یک نوع قلق و اضطراب در وی مشاهده میشود که در طفل دیگری که به شیر خوردن در هر چهار ساعت معتاد باشد دیده نمیشود.

آثار تعلیم که طفل در خلال ماههای اول حیات خود فرا میگیرد خیلی زیاد است زیرا یک تعداد عوامل زیادی از قبیل دیدنی یا شنیدنی ها و غیره است که طفل از آن معانی خاصی را کسب میکند.

همچنان طفلی که مادرش به مخالفت از نظام معینی که برای شیر دادن آن مقرر نموده عادت میگیرد در همان وقت برای طفل تجربه پیدامیشود که باید وقت احساس ضرورت به غذا به کومک گریه و فغان التفات مادر را به خود جلب کند و این سلوک اساس اعتیاد او را به گریه تشکیل میدهد.

مادری که دارای حدت طبع و سرعت غضب باشد به طفل خود درسی را عمل می آموزد که طفل دیگری که والدینش دارای عکس این صفات است عکس آن را می آموزد.

طفل گاهی برخی اشیا را به صورت مرموزی ادراك میکند ولی دیری نمیگذرد که آن را فراموش مینماید اما آنچه قابل تردید نیست این است که حوادث روزمره در سلوك و انتخابات طفل تاثیر زرگی دارد از همین جا است که درس سیکو لوجی طفولت در تربیه دارای اهمیت و ارزش زیادی است .

طبیعی است که نموی شخصیت طفل به همین قدر تجارب که متذکر گردیدیم محدود نبوده بلکه چیزهای دیگری هم است که به مجرد اختلاف و تنوع حرکات و معاملات طفل نمیتوان در آن باره پیشگویی کرد بلکه به دقت و مطالعه بیشتری ضرورت دارد .

با اینکه مقدار اندوخته های تعلیمی طفل در آوان نخستین زندگی خیلی زیاد است اما در دوره رشد ، بلوغ جوانی و پیری بسیار تجربیه های را که در طفلی اندوخته بیاورد نداشتنه باشد . خیلی کم به نظر میرسد که شخصی از حوادث که در سه سال اول عمرش به وی رخ داده بیاورد داشته باشد گرچه طفل تا به سن سه سالگی يك حصه بزرگ عمر خود را طی نموده و درس زیادی را در مدرسه زندگی می آموخته باشد ، خیلی ها از معیبات لغت را یاد گرفته و صدها الفاظ را در مسکالمات خود استخدام نموده است . همچنین در این سن و سال يك حصه بزرگ از انواع مهارت را کسب نموده و از تجربه های ابتدائی او اثری در میول ، انجهاات و غرائز او ، در دشمنی و دوستی او ، در اعتماد و با بی اعتمادی او دیده نمیشود و اگر دیده شود خیلی جزئی خواهد بود . از طرف دیگر جانب انواع طعام و سائر چیزها تمایلی پیدا میکند که شاید با تمایلات ابتدائی وی چندان مطابقت نداشته باشد . و راجع به خیر و شر ، دوستی و دشمنی ، نظافت و غیره دارای افکار کاملاً و یا قسماً جدید میباشد .

آری حیات طفل در حدود سن سه سالگی به چیزهای فوق کاملاً و یا بعضاً احاطه میشده باشد . ولی با آنهم فراموشی به تمام این افکار و تمایلات و بابه يك حصه آن خط می کشد . اما آنچه را طفل در مراحل نخستین زندگی به حیث هادت و غریزه فرا میگیرد خواه در وقت رشد و جوانی بیادش باشد یا فراموشش شده باشد در سلوك و انجهاات او بی تاثیر نمی ماند .

شخصیت انسان در زندگی هیچ گاه به يك نقطه توقف نمیکنند که از آن قدم فراتر ننگذارد بلکه مادام حیات شخصیت وی روبه تکامل بوده درافکار، نظریات و مشاعرش تغیر و تحول رخ میدهد و روز بروز تجربه های جدیدی را استقبال میکنند و آن را در فهرس اندوخته های علمی خویش زیاده میکنند. از همین جا است که تحلیل نفسی در تربیه اهمیت بزرگی دارد.

چیزی را که شخصی در وقت معینی از حیات خود می آموزد لازم نیست عین همان آموختگی در مرحله دیگری با اینسکه در تر کبیات جسم که به عملیه تعلیمی و اسالیب اداء این عملیه تعلق دارد تغیری رخ میدهد باقی بماند. از همین جاست که مابه تمرینات متناسب باتغیرات جسمی ماضوروت داریم طفلی که داسن ده سالگی دارای رشاق و سلاست میباشد چون به مراقبت میرسد و تناسب اعضای او تغیری پیدا میکنند این جابه يك نوع تمرین عملی ضرورت است تارشاق و اعتدال او را محافظه نماید و تغیرات جسمی سبب اختلال آن نگردد.

انواع نشاط طفل با قدرت و توان وی که رو به انکشاف و نمو میباشد به يك تناسب سیر میکنند و این نشاط او عنصر تکمیل کننده قوای نامیه اش گفته میشود پس از دیاد قدرت او مفهوم از دیاد توان استخدام این قوا را دارد از همین جاست که طفل بدون اینکه از دیگران بیاموزد برهنمای شعور فطری خود گاهی به تناسب چشم گوش و سایر اندام خویش فکر میکنند زمانی میخواهد از وقت مناسب استفاده نموده سر و سینه خورا به حرکت انداخته به کومک دست و پایش برود. از نا حیه نموی لغوی دیده میشود که يك عده الفاظ و کلمات را برای افاده مافی الضمیر خود استخدام میکنند و به نوع خاصی به تمرین و مشق سخن گفتن میپردازد گاهی به تکرار برخی از کارها به تناسب طاقت و توان خویش میپردازد وقتی به آن دست یافت میخواهد آن را به اسالیب سخت تری نسبت به سابق اجرا نماید از همین جاست که قسمت فیزیو لوژی علم نفس در تربیه دارای اهمیت بزرگ است.

از آنچه در بالا به طریق مثال نام بردیم به این نتیجه میرسیم که مبادی که از شقوق و شعبات مختلف علم نفس بدست میاید به مقدار زیادی به تربیه کومک میکنند.
(بقیه در صفحه ۳۳)

دخه لپاره؟

د سعید ژوندون لپاره مشقت کړه په لځان تیر
 دراحت ژوندون که غواړی نوزحمت کړه په لځان تیر
 بی زحمته راحت نشته دامتله دې که پوهیږی
 که د لځان باداری غواړی هر خدمت کړه په لځان تیر
 سقراط وایی زړه گیه که د لځان احترام غواړی
 نو دنو رو قدر وکړه دا فلت کړه په لځان تیر
 په زحمت چه لاس ته راشی هغه شی لري لذت ډیر
 که لذت د ژوندون غواړی مصیبت کړه په لځان تیر
 که داغورې چه نابغ شي په حیات د زمانې کښی
 د لځان د عوه گیر مشه صباوت کړه په لځان تیر
 که داغورې چه لځای وکړی د تمام جهان په مخ کښی
 درانجو ندي میده شه دا ذبکت کړه په لځان تیر
 که مقام ډېزوان غواړی ښه ژوندون سره ملگري
 د زړه و سټکو نه شو کړت کړه په لځان تیر
 که اعلی مرتبه غواړی کمښی ده کمښی ده !!!
 خپل ژوندون به دی نړی کښی بې نفوت کړه لځان تیر
 چه پری پس له مرگه یاد شي غم خورې زړه کښی پیدا کړه
 د بل بهار په اوزو واخله اخوت کړه په لځان تیر
 لځان لځانې فکرونه پریده جامعې په درد اگاه شه
 ده ملی دردو ده واده دا صفت کړه په لځان تیر
 هسی مه وایه زړه گیه چه یوزدیم په نړی کښی
 په خپل حد باندې قانع شه قناعت کړه په لځان تیر

کمینی کبئی خا کستر شه بهمت له آسمان پورته
 داخلق به دائره کبئی شجاعت کپه به خان تیر
 عمومی گتئی لپاره له خانئی گتئی شه تیر شه
 که امید لری دحوروشهادت کپه به خان تیر
 مارله ماره پیدا کبیزی له لیوه لیوه پیدا شی
 دتمیز رانجه کپه پوری حقیقت کپه به خان تیر
 چه خپل قوم ته خدمت و کپی دادی عین سمادت دی
 و خواره قنبله، پروامه کپه هرمنت کپه به خان تیر

(بقیه صفحه ۳۱)

تربیه به معرفت در است نمو از هنگام ولادت تا وقت رشد، تکلیف اجتماعی
 حیات انفعالی اطفال، مقایسه و تخمین ذکا، و هوش، تخمین قدرت، شماختن
 نموی شخصیت، معرفت عادات نفسانی، تشخیص و علاج امراض نفسی و غیره
 ضرورت دارد از همین جابه تکلیف و وظایف مربیون در مراحل مختلف حیات پی
 میبریم.

بدون تردید اهمیت استخدام علم نفس در تربیه که امروز به حیث یک علم مستقل
 دارای مناهج و مباحث مختلف است یک موضوع مسلم بوده و در آن حق تردید
 نداریم اما این میدان به تناسب تطورات اسالیب و مدرصکات و تجدید اهداف و حاجات
 تربیه بصورت دائمی جولان گاه تطور و تحول است.

مبانی را که دانشمندان علم نفس برای تربیه اطفال خورد و بامردمان کلان
 سال کشف نموده اند تربیه را به دو ناحیه تقسیم میکند.
 باین همه، تا اکنون علم نفس تربیوی تجدید و در نقطه معین ثابت نگردیده
 بلکه هنوز هم میدان آن روبه وسعت و انکشاف است.

نویسنده: دکتر سلیمان « دنیا »

مترجم: برهان الدین « ربانی »

اعلام و مستشرقین

جای تر دید نیست که مستشرقین حق دارند در باره اسلام و علوم اسلامی به جستجو و تحقیق بپردازند چه اسلام طوریکه مسلم است دین جهانی بوده فهم آن مخصوص طایفه و گروهی خاصی نیست بلکه همه فرزندان آ « ع » حق دارند از زبانی این دین جاویدانی مستفید و بر خور دار شوند من هم تحقیقات علمای حقیقین را درباره اسلام به نگاه تقدیر نگر رسته و زبان به ستایش ایشان می کشایم اما اینهم بر من پوشیده نیست که بسی از مستشرقین باعزم و اراده خلل ناپذیر زحمات طاقت فرسا و طمیدن های کمر شکن را به منظور خرافاتی شان دادن اسلام به زعم خود شان، بر خود هموار ساخته اند این خود بینان متعصب و این جوهریان کوه را شناس در راه رسیدن به این هدف ناپاک خویش بوسایل متعدده متشبث شده اند زمانی در لباس مسلمین ظهور کرده بابر از شک و شبهات افکار جمعیت ها را دچار تشویش و اضطراب می سازند و رقتی از راه نوشته های غرض آمیز و عاری از حقیقت خودها اسباب الحاد و بی دینی را فراهم می سازند.

در یکی از روزها همینکه سوار قطار آهن شدم بایکتن ازین مستشرق ها برخورد نمودم شخص موصوف در میان را کبین در چو کی مقابل من اخذ موقع کرده بود و کتا برا که بدست داشت بشدت ورق میزد و با دیدگان نافذ خویش آنرا مطالعه می نمود ولی آواز تند نفسش از ضربان قلبش حکایت میکرد صفحات کتابش که با خط فرانسوی و عربی نقش شده بود عشق و علاقه او را به فهم محتویات کتاب مضاهف میساخت وقتی با تعمق صفحات کتاب را میدید و گاهی دیدگان نافذ خویش را جانب من میدوخت نکات های بهم او را و ادا ساخت تا باو درسخن شوم پس نام کتاب را که بدست داشت از او پرسیدم با کمال مهر و عاطفه گوش خود را نزدیک من آورده توضیح خواست موضوع را بزبان برطانوی برایش اظهار کردم به آواز شکسته که از تنفر و تعصب قلبی اش ترجمانی می کرد به زبان عربی گفت (آری) برایش گفتم گمان می کنم به زبان عربی پوره آشنا هستید! بعد از ایراد

نسبنامه دورو درازی اظهار نمود مسلمانان واده عربی نژاد اومی خواست بوسیله این گفتار خویش علاقه و خو شبینی مرا خو بش جلب کرده کسینه و بد بینی خود را به اسلام نهان دارد .

چون جواباتش پایان یافت مکرر رأ از و پرسیدم اسم کتاب چیست ؟ جواب داد و معجزات محمد ص ، در مقابل اظهار نمودم چون زبان عربی را پوره میدانی چرا در موضوع اعجاز پیغمبر خدا و ص ، کدام اثری را در آن زبان مطالعه نمی کنی ! همینکه گفته ام راستنید باناز و تکبر در چوکی اش تکیه داده اظهار نمود من درین باره کتب زیادی را در زبان عربی هم مطالعه کرده ام و سپس باقیافه جدی توام با اشاره دست گفت ! استاف بزرگوار ! شرط نیست هر آنچه که به مطالعه ما برسد حقیقت داشته باشد : خداوند بزرگ به ماعقل و هوش داده است تا در گفته های مردم عمیق شده نظریات حق را از اظهارات بی اساس و عاری از حقیقت تمیز دهیم مستشرقین بطور اکثر زبان عربی را پوره فرا گرفته و درین باره به قبول زحمات بفرنج آماده شده اند تا به اصل و ریشه زبان آگاه شد و بعضاً در عربیت کوی سبقت را از عربی زبانان هم ربوده اند .

در عین حال این مردم افکار حرو آزادی دارند و در درک حقایق تابع علل و عوامل خارجی نگشته گفته ها و نظریات خویش را هموماً به دلایل و براهین قویه اثبات کرده اند . میسزد که امثال ما و شما از مجهودات ایشان مستفید و برخوردار شویم . تمهیدات غرض آمیز او مرا به این وا داشت که شاید کتابیکه بدست دارد اثر کدام نفر مستشرق باشد و اومی خواهد مرا به مطالعه آن تشویق نماید : بهر حال از نام مؤلف کتاب پرسیدم باری با غرور بمثال جوا بداد نویسنده این کتاب فلانی الجزایری مسلمان است که درین اواخر به نصرانیت گسرائیده است همینکه جمله آخرینش پایان یافت به یقین دانستم این شخص یکتا از جمله مستشرقین است و وی می خواهد در سایه گفتار نرم و دلنشین بی دینی خویش را پنهان ساخته و خود را مسلمان معرفی سازد و علاوه به یقین دانستم محادثه من با او جز خاطرات خسته کن کدام فایده و ثمره را باقی نخواهد گذاشت چه او منظوری دارد و من هدفی نه او پیرو من خواهد شد و نه من تابع او اما مستشرق بیچاره تا هنوز نه فهمیده بود تارهای تزویر او نمی تواند افکار مقدس مرا در بند سازد با عشق و حرارت

با من صحبت میکرد پس من هم با آنکه قبلاً علاقهٔ بسا هم نداشتم رشتهٔ سخن را
 دراز کرده اظهار نمودم به من ثابت شد که شخص از مستشرقین برجسته
 و حقیقین هستی پس اگر اجازه میدهی از شما سرالی کنیم شما آیا گمان میکنید
 مستشرقین به حل پیچیده گیهای آئینیکه پیرو آن هستند موفق شده اند که به حل
 مشکلات دینیکه به آن ایمان و عقیده ندارند می پردازند ؟ آیا مستشرقین تهنوز
 به حل مسئلهٔ تثلیث که از مسایل برجسته عقیدوی ایشان است موفق شده اند ؟ شخص
 موصوف به مجردیکه سخن مرا شنید شتاب زده از جابر خواست و دستش را بر شانهم
 نهاد و بانیم نگاه که نصف دیگرش را به ایستگاه قطار آهن دوخته بود و رهن عمیق
 شده ناگاه آهنگ وحشت زده اش با کلمهٔ آقاما هم به تثلیث عقیده داریم
 سپس بزعم خویش جهت اینکه من دربارهٔ اوبسی عقیده نشوم به گفته
 خود به اقامه حجت و برهان چنین آغاز کرد آیا ماوشما (بسم الله الرحمن الرحیم نمی گوئیم)
 اومی خواست با ایراد این قول خویش به من بفهماند که کلمات الله، الرحمن، الرحیم
 عقیده تثلیث را ناثابت می کنند این بگفت و بطرف من ندیده جانب در وازه روان
 شد من هم از جابر خاسته شعار دادم که اینجا من نیز باشم فرود می آیم و آرزو مند
 درین موضوع رفیق چند ما هم صحبت کنیم همینکه از قطار آهن فرود آمدیم برایش گفتم
 آقا اشتباه نکنید از الفاظ الله، الرحمن، والرحیم عقیده تثلیث را اثبات نمی توان
 کرد چه الله اسم ذات بوده و الرحمن و الرحیم صفات او می باشند صفات بدون ذات
 وجود خارجی ندارند سپس گفتم آیا پدر و فرزند، و روح القدس که مسیحیون
 همه را خدایند آیا هر سه کلمه اسم برای مسمی واحد است ؟ جوا بداد آری ؟
 باز اظهار نمودیم از اینجا ثابت می شود که عیسویان به توحید مطلق اعتراف دارند
 ؟ گفت آری معترفند گفتم خیر باشد باز دیگر پرسیدم پس ایشان در باره این خدای
 واحد چه عقیده دارند آیا حقیقتاً او بداند زده شده است یا چطور ؟ اینجا بعوض اینکه
 به جواب گفتن به پردازد هر دو دست خود را پیش آورده با صدای آمیخته با عذر
 و تذلل اظهار نمود آیا اراده داری که در میان این سرك عمومی به جواب سوال
 توبه پردازم ؟ در جواب گفتم ایست مکن به قهوه خانه میرویم هر دو یکجا قهوه
 می نوشیم آنجا به حل این مسئله بپردازیم به گفته ام اعتنا نکرده دستی به شانهم زده
 و او خود را پیش گرفته و می گفت ردیست که ما تو به پیشگاه خداوند (ج)

حاضر شویم و آنگاه دیده خواهد شد کدام يك از ماوشما حق بجانب خواهیم بود
بهر حال از خدای خواهم که بهشت جاویدان را جایگاه اخروی تو مقرر گرداند
بعد از این دور شده راه خود را پیش گرفت در مقابل به سلامتی اولب گشودم
و از یکدیگر دور شدیم .

حکایتی را که به شما عرضه داشتم یکی از روشهای تبلیغاتی مستشرقین است
که بر ضد آئین اسلام بکار برده می شود و از نیگونه روشهای تبلیغاتی مستشرقین
خیلی زیاد است که فکر همه آن مقاله را به رساله و بالاخره به چندین کتاب
می کشاند در اینجا گفتار بی اساس یکنفر مستشرق دیگر را که بر علیه دین
قدیر افراشته است بسمع خوانندگان محترم می رسانیم : مستشرق موصوف
آلفورد کانمول سمیث استاد دانشگاه ما کجلاست شخص مذکور در یکی
از مقالات خویش که در مجله (جمعیه مستشرقین امریکا) نشر شده است
می نویسد : دین اسلام يك دین جامد و آلیست .

من همینیکه این گفته بی اساس و عاری از حقیقت را می شنویم به خود حق میدهم
که از نویسنده مذکور به پرسم بروی کدام دلیل حکم می کنی اسلام دین جامد است
آیا عقیده اسلامی را که وحدانیت و جبروت و عظمت خداوند (ج) را اثبات میدارد
و کمال مطلق را مخصوص خداوند متعال میداند به تهمت جمود متهم ساخته ای آیامی سزد
دین را که خداوند بزرگ را بی نیاز و مخلوقات را محتاج و نیازمند او معرفی ساخته
و همه مردم را از نگاه انسانیت یکرنگ استقبالی می نماید و بر افتخارات رنگ
و نسب جاه و حسب خط بطلان کشیده و مدار بزرگی و فضیلت تقوی و اعمال
پسندیده را دانسته و به همه مجال داده تا مستقیماً بدون وسایل و فرائع مادی با آفرید
گار خویش رابطه گرفته به پیشگاه با عظمت او را و نیاز خویش را تقدیم دارند
مورد چنین گفته های بی اساس قرار گیرد اسلامیکه تعریف همه امور را به قدرت
حق تعالی میداند و تنها خدا را آمرزنده و بخشاینده گناهان و پوشاننده عیوب
و معاصی دانسته احدی را حق نمی دهد بدون عنایت خداوند خود را را از دار اسرار
الهی و انمود نماید و پشیمانی و ندامت از گناهان را عالیترین مظهر تلاطم رحمت الهی
و بزرگترین عامل آمرزش گناهان معرفی نموده آیا قابل آست که گفته شود
این دین آلی و جامد است ؟

در عجبم که این دانشمند مستشرق اسلام را از سکدام ناحیه موزد تاخت و تاز خویش قرار داده آیابه عقیده و عمل آن تهمت جمود را نسبت داده است و یا چطور ؟ درین شک نیست عقیده که مسلمین بخدا دارند از ایجابات فطری و طبعی هرا انسان حقیقت و تهمت بستن به آن از طرف يك انسان و مخصوص از جانب یکنفر دانشمند کمال تعصب و ناجوانمردیست : آری اسلام عقاید خرافه را که در عالم مسیحیت انتشار یافته بود لغو قرار داده باطل و بی اساس خواند : پس از همین پیش آهنکان هدایت بودند و هستند که خداوند بزرگوار فریدگار جهان آفرینش را باین موجود خاککی «انسان» العیاذ بالله همسوی میدانستند و میدانند برخی هم عقیده داشتند طبقه از مردم می تواند در بار نگاه قدرت دست یافته و در مقدم رات قضاء و قدر تغییراتی وارد کند و نیز به این مبدایمان داشتند که گروهی از انسانها برای همیشه نسبت به دیگر طبقات امتیاز داشته و در قسمت حقوق و واجبات از دیگران فرق دارند و با اسلام طوریکه در بالا ذکر شد بر این همه مخرافات خط بطلان کشیده خداوند بزرگ را فاعل مختار گفته و همه اولاد آدم (ع) را در برابر حقوق و واجبات از نگاه بشریت مساوی دانسته تقوی و عمل را مدار بزرگی اعلام کرد پس اگر اسناد موصوف عالیترا زین مبادی مقدس که اسلام آنها را با خود ارمغان آورده است مبدأ دیگری را سراغ داشته باشد لطفاً توضیح بدهد تا ما پیروان اسلام هم باو درین باره همنا شویم چه دینکه مایه روا می باشیم مبار به دانستن و فرا گرفتن حقیقت تشویق و تحریض می کند طوریکه پیام بر با عظمت ما حضرت محمد صلی الله علیه و سلم دستور میدهد (الحکمة ضالة الثوم من انی وجدھا التقطھا ولو من فم کافر) حکمت و دانش گمشده مومن است هر جا که پیدامی کند می گیرد شاگر چه از زبان کافر هم تراوش کرده باشد ازینجاست که مایه روا آئین محمدی خود را مکلف میدانیم حقیقت را در هر جا نذر هر کس پیدا کنیم به فرا گرفتن آن مبادرت کنیم .

شاید استاد موصوف شریعت اسلامی را جامد تصور کرده باشد اما من در حیرتم شرعیتی که عرف و عادات را پهلوی اساسات خویش جا داده پس از احکام خود را بروی آن اجرا کرده است و همچنین بسیاری از عوامل و دوافع را

در تطبیق قوانین جزائی خویش دخیل دانسته است پس آیا جا دارد که جامد نامیده شود؟ درینجا طور احتضاریک دومی را که در آن موضوع تحدید مسئولیت به اثر بعضی از عوامل واضح می شود طور نمونه می آوریم، بریدن دست سارق یکی از قوانین برجسته اسلامی است که خاص بمنظور جلوگیری از تجاوزات سوء و حفظ نظام جامعه اسلامی وضع شده است قرآن کریم موضوع فوق را با اینکه به صورت قطعی تصریح و توضیح داشته است با آنهم به تطبیق کنندگان قانون اسلامی اجازه داده شده است درین باره عوامل خارجی را نیز مدخل دهند، طور یکباروق اعظم در سال قحطی و گرسنگی اشخاصی را که مرتکب عمل دزدی شده بودند بجزای قطع ید محکوم نساخت چه او «رض» بدیقین میدانست که این عمل از راه احتیاج و نیاز مندی صورت گرفته است و گرسنگی او را و دار ساخته است تا به چنین عمل نامشروع مبادرت ورزد پس نباید جزای دزدانی را که بمنظور اختلال نظام جامعه مرتکب عمل دزدی می شوند در حق ایشان تطبیق کرد همچنان هنگامیکه شکایت ذبح اشتر از طرف خدمتگاران بحضور خلیفه عرضه شد خلیفه بعوض اینکه خادم را بقطع ید محکوم سازد فرمود این بیچارگان را بآبادارهای شان به شکم سیر نمی سازند لذا مجبور می شوند به ارتکاب چنین عمل پیدا زند سپس فرمان داد با دار این خادم مکلف است دوچند قیمت اشتر را به صاحبش عقوبتا بپردازد، آری خلیفه با عظمت میدانست که منظور از قطع در برابر دزدی دفع شرور و فتنه هاست که از طرف دزدان آشوبگر صورت میگردد و به امنیت جامعه مصادم می شود اما درین دو صورت عمل دزدی بروی اصل صورت نگرفته پس مجاز است که قانون اسلامی را بالای ایشان تطبیق نکنیم، پس چه بی خریدست به دینی که بقلب و روح حکومت می کند و در وضع قوانین گذشته از عوامل ظاهری عوامل باطنی را نیز مدنظر گرفته و جزاء را با نظر داشتن همین اسرار باطنی مورد تطبیق قرار میدهد تا جائیکه مرتکبین گناه را به لحاظ اینکه اصل الفاعل گناه واقع نشده اند بری الذمه دانسته و مسببین را به جزاء محکوم می سازد پس آیا سزاوار است دینی را که احکامش چنین عمیقانه وضع گشته مورد تهمت قرار داد همچنین فقهای اسلامی بر آنند که هز دور شخص و رفیق

کبار او اگر مرتکب عمل دزدی می شوند به جزای سرقت محکوم نشوند زیرا عمل ایشان را سرقت نمیتوان گفت بلکه از جمله خیانت محسوب می شوند و خائن را گاهی به قطع دست محکوم ساخته نمی توانیم این قانون نیز به ما می رساند که بریدن دست سارق در صورتی لازم می افتد که عمل او مقتضی اختلال نظام جامعه شده و امن و آرامش را از بین برد، گفتار خود را در قسمت مزایای شریعت اسلامی باز کر این چند مثال خاتمه داده بار دیگر نظریه امر پیغمبر برحق خویش «الحکمة ضالة المؤمن انى وجدها التقطها ولو من فم كافر» از مستشرق مو صوف استفسار می کنم اگر خودت کدام شریعت عالیه از شریعت اسلامی می شناسی به ما هم نشان دهید که دسته جمعی آنرا مورد اجراء قرار دهیم، بلی مسلم است که شریعت و قانون اسلام مظهر کامل قوانین آسمانی است و قانون عالیه تر، جامع تر و مفید تری از اسلام وجود ندارد نا گفته نمی گذرم که شریعت غرای محمدی «ص» نمی خواهد و گاهی هم نخواسته است باز بچه دست مردم قرار گرفته و هر کس و نا کس در آن تغییراتی بعمل آرد و شاید همین موضوع هم مستشرق مذکور را دچار اشتباه ساخته باشد که چرا شریعت اسلامی وقوع هر گونه مزخرفات را بنام تمدن که از آستان چهل وضالت منشأ میگیرد به جبین باز استقبال نمیکند مسلم است که اسلام عصارت حقیقی مدنیت بوده و بزرگترین از هفتاد و هفت مدنیت را با خود یکجا آورده است پس گاهی حاضر نمیشود اعمالی را که منافای مدنیت حقیقی است در خود جا دهد چه قبول همچو مزخرفات از شأن هر دین و بخصوص از دین مبین اسلام که آئین جهانی و جاودانی است میبکاهد.

شاید روشهای تریوی و اخلاقی اسلام مورد انتقاد این مستشرق واقع شده باشد اما باید بگویم چگونه این دانشمند رویه های معقولی را که بایروی از مقتضیات فطری سلیم انسانی طرح شده و انسانهایی که دارای ضمائر حساس و افکار پاک و مقدس میباشند بدون اشتباه آنرا قابل قبول می دانند انتقاد میکند آیا نشنیده است که پیغمبر با عظمت اسلام در قسمت بکار انداختن افکار و عقول اشخاص دستور داده است «استفت قلبك وان افنك الناس و افنك» اگر امتداد مو صوف حریت فکر و رشد عقول را پیرامون این هدایات اسلامی نمی یابد پس در کجا سراغ

دارد؛ بدون اشتباه جز در آستان اسلام این حریت که باعث خیر و صلاح جوامع بشری باشد جای دیگری پیدا نمی شود.

ممکن است منظور نظر استاد حریت حیوانی و مطلق العنانی باشد که میان بهائم و چارپایان وجود دارد که به هیچ نظام و قانونی پابند نمی باشند اما من به استاد موصوف اطمینان می دهم که اسلام نخستین دینی است که با این گونه حریت ها که بزرگترین عامل بدبختی است شدیدا مخالفت دارد همیشه جهت ازپا، در انداختن اینگونه آزادی ها در پیکار و مجادله می باشد چه این دین برای انسانها فرود آمده و می خواهد یک مجتمع انسانی را بمیان آورد و گاهی نخواسته و نمی خواهد از فرزندان گرامی آدم «ع» یک جمعیت چار پای تشکیل داده و عالم بشریت را هم سویه بهائم سازد، آری این رویه با روح حکمت که اسلام علم بردار آن است مخالفت می باشد پس اگر آقای مستشرق این هدف داشته باشد ما با او هم فکر شده نمیتوانیم چه ما نمیخواهیم در پهلوی چارپایان و حیوانات زیست کنیم و کرامت و حیثیت انسانی خود را از دست داده باشیم. اسلام هدف های تربیوی خویش را پیرامون روحانیت و مادیت اعلام داشته است، جهت توضیح این مفهوم دوشال از هدیات اسلامی را بطور نمونه می آوریم خداوند «ج» در حدیث قدسی می فرماید: «ما تقرب عبدی بشئ احب الی مما افترضته علیه ثم لا يزال يتقرب الی بالنوافل حتی حبه فاذا أحبته کنت سمعه الذی یسمع به و بصره الذی یبصر به و یده الذی یبطش بهاء» این حدیث مژبور جنبه های روحانی اسلام را بطور وضوح اعلام میدارد و حضرت پیغمبر صلی الله علیه وسلم فرموده است: «لا یؤمن احدکم حتی یحب لاخلیه ما یحب لنفسه» این فرموده پیامبر اسلام پهلوی مادی دین را بصراحت لهجه توضیح میدارد چه منظور از دوست داشتن تنها علاقه خشک و بی روح نیست بلکه دوستی توأم با عمل است یعنی مسلمان باید در شئون زندگی علاقه و دوستی را مراعات کرده و بروی آن اعمال خویش را بنیاد کنند و هم مقصود از برادری که در حدیث ذکر شده است بعقیده من تنها و تنها برادر دینی نبوده بلکه مراد از برادر در اینجا برادر انسانی است، پس نظریه مقتضای این حدیث مسلمانان باید بتمام طوائف اسلامی و لو که در دین و وطن زبان و عادات مخالف هم باشند

خیر خواه بوده باشند و علاوه مضمون این حدیث بهامی رسانند که سلامت عقیده و صدق ایمان مسلمان وقتی مدارج کمال خویش را می پیماید که غریزه نوع دوستی در مغز ایشان تقویه یابد پس انصاف دهید آیا دین و مسلکی را می شناسید که سعادت پیروان خویش را مربوط به نیکو کاری به ا بنای بشریت ساخته باشد بروی همین مبداء عالی و اساس بزرگ است که مسلمین در تمام اقطار و اکناف جهان می بینند تا از مزایای این دین مقدس دیگر برادران انسانی خویش را برخوردار سازند طوریکه خود ازان بهره کافی دارند، پس اشتباه نشود که منظور از تبلیغات مسلمین استعمار و تقویه بنیان های شخص بوده بلکه این همه عرق ریزی ها خاص به تحریک غریزه حب خیر خواهی بد یگران بمیان آمده است پس لطفاً بدبینان این آئین مقدس توضیح دهند که آیا این تبلیغاتیکه در جوامع غیر مسلم جریان دارد ذره ازین مفکوره عالی اسلام در آنها سراغ می شود جزا ینکه هدف خویش را بزور بقولانند بکشند و بنوشند و بپوشند و بفروشند و بفرشند چیز دیگری می خواهند نه ! هرگز نه !!!

در حیرتم چگونه این مجاهدین اسلامی را نادیده می گزارند و باز هم بخود می بالند که ماسبق را ورق ورق زد، و بزشتی و زیبائی آن پوره آگاه شده ایم تا در قسمت عادات و افکار شرقی ها، دین و معتقدات او شان پوره تعمق کرده ایم و بین ادیان شرق و سایر ادیان مقایسه نمودیم هیاهات هیاهات، آیا همین است امر تفکر و اندیشه ها و نتیجه تعمق و مقایسات ؟ آیا این گردن فر ازان مستشرق بی نبرده اند که افق توجه و عنایت اسلام آنقدر وسعت دارد که سرحد انسانها گذشته حیوانات و چهار پایان را نیز در بر گرفته است اسلام بحق حیوانات حقوقی را قائل شده است و متخلفین ازین حقوق را سزاوار عتاب و جزاء دانسته است طوریکه حضرت پیغمبر صلی الله علیه وسلم فرموده است « زنی بسبب هلاک گریه داخل جهنم شد این زن پیشک بیچاره را محبوس داشته بود و غذا برایش نمی داد و زهایش هم نمی کرد تا خودش تعذیه کند تا آنکه بمرد، و نیز بطور قانون کلی دستور داده است « فی کل ذات کبد رطبه اجر » در برابر هر دارنده جگر تر اجر داده می شود پس خوانندگان گرامی خود فیصله کنند آیا با این همه مزایا و فضائل اسلامی کسی را حق آنست تا به اسلام تهمت بزند

و بگوید اسلام دین جامد و آلی است آیا این گفته نتیجه و ثمره تفکر و مقایسه است قسم بخدا ازین دانشی که هارا از معرفت به فرسخها دور می سازد جهل و بیداشی به مراتب فضیلت دارد .

شاید استاد سمیث اسلام را از ناحیه ایفکه در روحانیت غلو نکرده است جامد گفته باشد ؟ پس این آقا از نزدیک با ما در تماس شود تا معاینی را که مادیون در پای اسلام تراشیده اند و گفته اند این آئین غرق بحر و روحانیت گشته و باندیا و ماده سروکاری ندارد برایش توضیح بدهم و بباری قریب آیند تا شکایت های استاد سمیث را که می گوید اسلام مادی محض است بگوش شان فرو خوا نیم تا خود بین خویش فیصله نمایند درین شکی نخواهد بود که یکی ازین دو نظریه بطور قطع باطل است حقیقت اینجاست که اسلام طور یکه در بالا هم گفتیم در اسلام اساسات خویش را در پر تور و حانیت و مادیة اعلام کرده است از همین جاست کسانی که طرفدار يك جنبه آن میباشند مقابلی را طرف طعن و تشنیع قرار میدهند مادی ها و جنبه روحانیت و هواخواهان روحانیت بر ناحیه مادی آن می تازند اما اسلام حق بجانب است که روحانیت و مادیت هر دو اهم آهنگ یکدیگر پیش ببرند چه این دین برای همین موجود خاکی که از روح و ماده تشکیل یافته است نازل شده است پس باید قانونیکه برای او وضع می شود هر دو جنبه او را در نظر بگیرد چه اگر هر قانونی بادر نظر داشتن هر دو جنبه وضع نمی گردد نمی تواند نیاز مندیهای کامل انسانی را تأمین کند پس بروی همین اصل است که اسلام از روحانیت و مادیت بهره و افری گرفته تا مقتضیات روحی و مادی انسانها را تأمین بخشد ارشاد پیغمبر اسلام (اعمل لدنیاك كانك تعیش ابدًا و عمل لاخرتك كانك تموت غداً) برای دنیایت طوری کار کن گویا که جاویدزنده میمانی و توشه آخرت را طوری فراهم آر گویا که فردا رهسپار دارالبقاء می شوی (مدعی ما را ثابت می کند بدون اشتباه این حدیث حضرت پیغمبر ص واضح ترین دلیلی است که روحانیت و مادیت اسلام دلالت می کند و نیز این نکته را تصریح میدارد که شاهد سعادت

و خوشبختی را تنها در آغوش این دومی توان جستن و از طرفی هم این حدیث که به تهیه نیازمند یهای زندگی و فراهم آوردن توشه آخری تشویق و امر می کند و این حقیقت را واضح می سازد که دنیا طلبی در نگاه دین به آخرت جستن کدام نضاً و تناقضی ندارد و همچنان اعتماد نمودن بحیات جاودان اخروی منافی با زندگی این جهان نیست.

موضوع فوق را واضح تر بیان کنم این که سعادت فردی و حیات تنهایی در نگاه اسلام کدام قیمتی ندارد بلکه زندگی معقول و قیمتدار در نگاه شرع حیاتی است که در دامن جمعیت طوری سپری شود که هر یک از افراد آن درباره سعادت و تهذیب جامعه طوری خود را مکلف بدانند که برای همیشه در میان آن زندگی کرده و نتایج زشت و زیبای این حیات مستقیماً به ایشان تماس می گیرد پس انصاف دهید آیا کسی که مسئولیت خود را در چنین جامعه اساسی کند تا چه اندازه فداکار خواهد بود پس قیمت زندگی را در نگاه اسلام از راه سعادت افراد و جوامع آن تخمین می توان کرد از آنجا که گفتیم حیات قیمتدار در اسلام زندگی مهندبانه اجتماعی است پس هم آهنگی دنیا و آخرت از خلال آن بطور وضوح می توان فهمید چه پر واضح است که تهذیب افراد و جوامع دربر تو اقامه عدل و انصاف برادری، مروت، شفقت، مرحمت، دوستی و محبت که از جمله بزرگترین اعمال و توشه های اخروی است حاصل می شود، و با لمقابل عمل افراد برای اقامه مبادی عدل و انصاف و تحکیم مبای دوستی و محبت بسعادت دینوی افراد و جوامع تناسب مستقیم دارد، پس در نتیجه به این حقیقت می رسیم که طپش ها برای نیل بسعادت جاودان اخروی تقدم و پیشرف زندگی را به تعویق نمی افکنند.

و كذلك جعلناكم امة وسطا...

په دې ګڼه کښې ښاغلو او ستونکو ته د استاد صلاح الدين ساچو قی
کتوري او مفیدې خبرې چې دا زهر شریف په پوهنتون کښې ئې د ۱۳۷۹ کال
دروژې په میاشت د پورتني آيت په شاوخوا کښې کړې دې ترجمه اورا ندې کوم

د دغې وروندو او ګرانو ملګرو او بل کي نړۍ چې حاجت دخلګو په منځکښې
يوالې پيدا کوي ، او منفعت دهغو په منځکښې تفرقه اچوي ، که چيرې مو نږ
دحيواناتو په لوري سترګې واړو او لږ ځنډ او فکر وکړو نو به وينو چې دخزندو
او دخیمو ضعیفو حیوانانو په منځکښې د ګڼ ژوند میلان شته او بالعکس قوی
حیوانات غواړي چې د یواځې والي او فردیت ژوند پای ته ورسوي .

منځکښې له دینه چې انسان د طبیعت اسرار کشف کړي نو هغه به د محیط په مقتضی سره ژوند
کاوه او دخپلې قبیلې سره به ئې یو ځای ژوندانه احتیاجات او ضروریات رفع کول منګر
د انسانانو د یواځې او دخزندو اشتراکیت په منځکښې فرق شته مثلاً د شاتو مچي شات
ورکوي او په هغه سره خپل ژوند کوي او محیط د دغو مچيو په نزد کښې د طبیعت له قوانینو
څخه یو نوع قانون دی چې هیڅ تغیر او تبدیل نه مومي منګر انسان ته د الهی عنایت
په سبب قوی اراده ورکړې شوی وه چې هغه د دې ارادې په واسطه سره دغذاء او محیط
له حدودو څخه تجاوز وکړ او د طبیعت د قواوو د ګټانو د اسرارو په تجسس
مشغول شو ترڅو چې او راو او سپنه ئې کشف کړل او دخپل مصلحت لپاره
ئې ځمکه، سیندونه، دریابونه، او حیوانات مستخر کړل او خپل ځان ته ئې فردي او
اجتماعي اقتدار او قوت پیدا کړ او هغه په دغو شیانو سره وکولای شو چې ژوند
وکړي او هر ډول علوم او هر قسم فتون کشف کړي .

انسان په لمړیو مرحلو کښې بدایي ژوند درلود او د ګرانو په واسطه سره ئې
شپه او ورځ دروزي پسې هڅه کوله، کله چې د سباوونې وموندله نو بیا به هغه د ګرمي
دودې په فکر کښې شو او د هغې دحاصلو لپاره به ئې کوښښ کوه او کله چې به
ئې حاصله کړه نو بیا به دماڅینتن دودې د موندلو لپاره وسائل او اسباب برابرول

او هغه به ئی حاصلو له همدارنگه انسان خپله جنسی عزیزه اداء کوله منکر دهغه سره د ننگا ح، د کور او دکورنۍ فکر موجود نه و نویس له مرېست څخه به ئی د جنسی عزیزۍ دادا کولو لپاره هڅه کوله. بل دهغه سره د دفاع عزیزه هم موجوده وه چه هغه به ددی عزیزۍ په اساس سره د وحشی حیوا ناتو او وحشی قبا ئلو له هجوم او حملې څخه خپل ځان ساته. او هغه وخت چه انسان د طبیعت د اسرارو په پیژندلو شروع وکړ او راواوسپنه ئی کشف کړل، حیوانات ئی اهلی وگرځول، ځمکه ئی د زراعت لپاره جوړه کړه، کلبی او ښارونه اباد کړل وروسته لد پټنه دهغه غرائز له خپل قوت څخه ښکته شول ځکه په زراعت سره هغه د دوپی لاره پیدا شوه او د کیلو او د ښارونو ژوند له هغه څخه د انتفاض وکړه چه ځانته کور جوړ کړی او هم د ژوندانه ملگری (ښځه) ځانته غوره کړی همدارنگه دهغه د دفاع عزیزه د اعتدال حد ته ور سیده. مقصد دا چه دهغه د عزائز و یوه لویه برخه چه له عمل څخه پساتی وه د علو مو او فنو نولو ریت ته متوجه شوه، بل دغرائزو څخه هغه برخه چه د دوپی په طلب کښی وه دغه برخه غرائز د طبیعت له اسرارو او دکائناتو له رموزو څخه په بحث کښی ولویده، بل د دفاع عزیزه عسکری امورو اودلوو فنونو ته مخه وکړه، بل دغرائزو هغه برخه چه د جنس په غوښتلو کښی وه دغرائزو دغه برخه د ښایسته و فنونو خوانه متوجه شوه همدارنگه بشری نفس له قولو بدو غرائزو څخه پاک او مذهب وگرځید او د علومو او فنونو لوړو مدارجو ته ورسید دهغه په مخکښی د تفکر دروازی خلاصی شوی او هغه په دغه تفکیر سره د طبیعت پټی اسرار کشف کړل او هر یوه ته ئی له خپل کشف څخه خبر ورکړ او خلکو دهغه له کشفیا تو څخه گټی اوفائدی ولیدلی. بلکه دانسان په دغه فکری استخراج او استنتاج سره د اشتراکیت هدایت او حضارت منځ ته راغی او هر یوه نه په دغه اشتراکی غونډه کښی د کاوت، علم، او د فضیلت برخه وټاکله شوه او فضیلت په علم، سخاوت، او قوت سره و، تردی چه ټولنه پخپلو قوه غړو باندی فخر کوه او غړو خپل ټول استعدادات او مواهب د ټولسني خدمت لپاره صرفوه. منکر کله چه ټولنه په تجارتي او صنعتی میدان کښی قدمونه واخستل او تجارتي او صنعتی امور مخ په ترقی کښی شول، د ژوندانه امور د ښایسته اودښه والی

جامه و اغوستله فضیلت ضعیف او حکم شو، او هر یو دخپل مصلحت او فائده یې لپاره هاند او کوشش و کړنو په دی وخت کښی یو فکری مصارعت او جگړه پورې دی عقیدې او داستراکی فکر په منځ کښی پیدا شوه دغه فکری مصارعت او جگړه تردی درجی پوری ورسیده چه مفکرینو باندی حقیقت گڼو و د شو او دغه خبرې منځ ته راغلی: چا ایا انسان طبیعتاً اجتماعي کائن دی؟ او یو فردی دی او بیالود او وڅخه کرم یو قوی دی؟ افلاطون په نظریه سره دانسان اشتراکی ناحیه په فردی ناحیې باندی ډیره دواو کله چه افلاطون به خلقی فلسفه کښی کتاب ولیکو نو هغه خپل کتاب «جمهوریت» په نامه سره منځ ته راوست لکه څنگه دغه دواو چا انسان پرته دمجتمع او د جمع پور له شکل څخه په بل شکل کښی وویښی وروسته له دینه رهغه شا کړ چه ارسطو نومیده نو دخپل استاذ افلاطون په لاری او مذهب باندی رران شو منکر له استاذ څخه ئی په ډیرو شیانو کښی خپل مخالفت څرگند کړ.

اول داچه له خپل استاذ څخه په «مثل» کښی مخالف شو منکر په آخر کښی ئی افلاطون مثل د منطق اساسی وگرځوه.

دوهم داچه له خپل استاذ څخه ئی د فرد په اشتراکیت کښی مخالفت وکړ او دانسان فردی ناحیه ئی په اشتراکی ناحیه باندی غلبه وکړله او هغی ته ئی ترجیح ورکړ.

که چیرې د دواو اختلاف سبب ته وگورو نو ایاوچه هر یو دخپل حالت سره موافقه لاره اختیار کړې ده، کله چه افلاطون دانسان اشتراکیت راجع او غالب کښی نو علت ئی دایې چه هغه د فقیرانو څخه و او ارسطو چه دانسان فردیت ته ترجیح ورکړه هغه علت داوچه هغه ښته و کسانو څخه و.

د دواو اختلاف ډیره پوری دوام وکړ تردی چه افلاطونی ا کادیمیه اود ارسطو هشتانی مدرسه هم دهغو د نظریاتو دا اختلاف په سبب یو له بل څخه مختلفې منځ ته راغلی به دغه وخت کښی بهود د مالانو به ټولولو او جمع کولو او مشغول ټول او ډیر مالونه ئی د سود کولو له لاری څخه جمع کړل، همدارنگه په غرب کښی

قیاسه به شرق کینی اکسارد، به مصر او یونان کینی اساطیر، دیر ملونه به لاس
راوستل چه دغه واره دفر دیت روح ته قوت ورکوه. دوی به همدی حالت کینی
وو چه حضرت مسیح، ع وخت راغی او هغه دفر دنجات اپاره هڅه و کړه .

وروسته له هغه څخه کیمه دفر دیت ملاوت پرله تری پوری چه دفر دیت رطینان او سرکینی
حد نه ورسید او مصارعت او جنگ پوه دفر دیت او داشترا کیت په منځ کینی په عملی صورت سره
بدشو همدارنگه مزدک، اشتراکی اعلان و کړ او خلک ئی اشتراکیت ته و بلل .

پرو گمان کیری دی چه عرب د فلسفی او اجتماع څخه لری وو مگر خبره
داعی نه ده بلکه حقیقت ددی چه په عربو کینی فلسفی عقائد او اجتماعی اور
موجود وو .

اممکنه دینه کینی نری افلاطونی مدرسه، په لیبیا کینی سربینا یکاچه د اقلیدس
اصلی لخی دی همدارنگه په لبنان کینی چه د « فرفور یوس » د بڼگنده ده له دغه
راز مدرسو څخه موجودی وی بل داچه از مبر « چه دیر نانی فلسفی سرچینه وه،
آنن، روم، حقلیه، بلخ » زړ دشت زیگنده هله عربو څخه لری نه وه او عربو
د دغو لخوا له فلسفی څخه پیری فقهی واخستلی . کله چه امپراطور جو ستمینیان
د ان فلسفی مدرسی بندی کیری نو په دی وخت کینی فلسفه او فلاسفه د عربو
لحم کوته نقل و کړ .

عربو د رسول اکرم ص، څخه د روح میاشتو، اصحاب الکهف ذالقرنین او نورو څخه
پوښتنی کولی قرآن هغو ته لقمان خلقي فلسفه د حکمت په نامه سره یادوله حکمت چه عربی
لفظ دی ده انیسکه « دلفظ چه یونانی کلمه ده بود قیق تعبیری او معنی ئی خلقي فلسفه ده
او هدف ئی اعلی اولو پر خیر دی او دغه معنی ده سهم بونم، لفظ سره چه دسقراط
افلاطون، اوارسطو په نزد ده غیر کثیر یا خیر اعلی » معنی لری مو افقت لری .

هغه فلسفی مسائل چه په طبیعت، عناصرو، اجسامو، او اذلا کو پوری لری
که چیری به دغو شیا نو کینی اختلاف پیدا شی نوله هغه څخه کوم اجتماعی اثر
نایلیده کیژی، او کله چیری اختلاف په هغو امور و کینی چه په اجتماعی فلسفی

(دانشان دفرديت او اشتراكيت مسأله) پوري تپلي وي پيدا شي نو دغه اختلاف د فدرال د خاوندانو په منځکښي يولو په نزاع مينځ ته راوړي .

دين د اجتماعي علومو لپاره يو اساس کښل کېږي ځکه دين د انسان علانه د فرد او ډولنې سره پيدا کوي همدارنگه د هغه علاقه د پيدا سره چه حق او څير مصدر دي پيدا کوي .

قرآن کریم افراط او تفريط له منځه يوړ او اسلام د دواړو (د فرد او ډولنې) مناسب په نظر کښي ونيول او يو له بل څخه نني مسئول وکړل . همداسبب وچه د اسلام مبارک دين په ښه ډول سره خپور شو او خلکو د هغه خير ، حق ، علم ، فضليت جمال او کمال ته په نفوسو کښي ځايونو ورکړل . انسانيت لپاره دوه وړونه دي چه يو حق او بل واجب دي او انسانيت نشي کولای چه په يوه وړ سره الوتنه وکړي . مقصد داچه هر انسان حقوق او واجبات لري نو لڼه په فرد او فرد په ډولنې باندې حقوق لري همدارنگه هر يو واجبات لري چه بايد دغه واجبات په ښه ډول سره ادا شي . د اسلام مبارک دين په همدغې عقيدې سره ښکاره شو او ځانته يې دوسط شمار غوره کړ . د فرد او ډولنې ، د حق اود واجب په منځکښي يې علاقه اورا بڼه پيدا کړه هغه وخت چه د مسلمانانو په منځکښي تېلي او غفلت پيدا شو ، او په شرف و غرب کښي فتنې مينځ ته راغلې نو دغه شيان د مسلمانانو د ټنگنازو او نشتو مانع شول او په نورو ځايو کښي قوي مدنيتونه او نهضتونه پيدا شول منکر د وخت لاند و ټير شوي چه دغه مدنيتونه او نهضتونه د اجتماعي او خلقي مباديو څخه منحرف وکړ ځيندل تردې پوري چه (جرمي بېټام) اجتماعي اساسونه پاڅير سره کينډول بلکه دغه وار د نني د منفعت په اساس سړه منځ ته راوستل اوله دې لارې څخه د استعمار او استعمار ناوړه نتايج ښکاره شول وروسته له دېنه د سيمه ييز د استعمار او استعمار سره د قوت او تفريقي عناصر يوځای کړل چه د غوښتيا نو په واسطه سره فرديت د لطيفيان اود شدت آخري درجي تدور پيدا .

ښکاره او محققه ده چه انسان دوسط اراعتدال په پېر ښو دلو سره کبله د افراط څخه تفريط ته او کبله له تفريط څخه افراط ته نقل کوي او هميشه فرديت او اشتراكيت

یه نما زعت او جگره کبئی اخته وی اسلام دانسان دمصلحت او فاندی لپاره متوسط او معتدل حد پیدا کړی دی او هر یوه ته ئی امر کړی دی چه داعتدال له وو خوا (افراط او تفريط) څخه خپل لځان وژغوری . محمدی امت چه په نورو باندی فضیلت اری سبب ئی هم دادی چه داعتدال او دوسط په درجه کبئی دی .

هغه وسط چه په عام الاخلاق کبئی دی هغه عبارت له فضیلت څخه دی پس وسط ټولنه هغه چه فضیلت ولری او هغی لره بیه کبزی چه خپل لځان دباطل ، شر ، بی زړه ، ټوټ ، ذلت ، او ظلم څخه رسائی به قرآن ~~سکر~~ هم کبئی ظالم د کفر مرادف دی الله تعالی ظالمان او کافر ان ناخوښوی .

ظلم چه ن ورځ موجود د عبارت له استعار څخه دی ، استعمار او ظلم خامک شقارت او بدو رځو لوری ته بولی .

پیام

یه آخره کبئی دالله تعالی شکر اداء کوم چه افغانستان ارعربی متحد جمهوریت ئی وسط حدو ر نصیب کړی دی یعنی د فردیت او اشتراکیت او د شرق او د غرب د نړو همسکرو په منځ کبئی ئی وسط اور کړی دی . دغه دوه دولتونه پرته له الله تعالی څخه بل چه نه عاجزی نه ښکاره کوی همیشه حق غواړی ، د انسانیت لپاره خیر او فضائل خوښوی ، استعمار او ظلم په بد بدستر که گوری ، اخلاقی مبادیو ، دینی مسلوپسی څخه کوی او کونښلاری چه به نړی کبئی امنیت او سلام تل قائم او موجود وی . بله تاسو څخه تشکر کوم چه زما د شو خبر و دا ورید لږ لپاره مو تکلیف کړی دی او حاضر زوی ئی والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

فردا

فردا چه باید کرد؟ من تصور می کردم مگر پوره به آن راست گویم بی نه برده بودم پس معلوم می شود که در سنجش ها خطا می شوم بلی از سال ها باین طرف درمیدان تجربه مانده ام و در هر فردا به کارهای گذشته ر خطا کاری های خودند امت میکنم من هیچ به تجربه به خود صدفی صد عقیده اطمینان ندارم سال ها بمن گذشت دقتی عمر خود را بحساب آورده نمی توانم ، تلخی هار شیرینی های گوناگون چشیده ام ، ملائمت عصر را نیز بسی مواجه شده ام ، ملاقات های من با افکار عادی و غیر عادی هم شده سیر سیاست را به مثل دیگران کرده ام ، جدیت و فعالیت در مسائل حیاتی طبعاً از من صورت گرفته ، با گرمی ها و سردی های سخت نیز مواجه شده ام با ر جال زشت و تلخ و مغرور هم ساختم ، بی خوابی ها و تیره روزی ها را دیده ام ، شور و عشق و جنون بسی بمن دوچار شده مثل این گونه روز گارها صدها روز گارهای دیگر را نیز دیده ام مگر حق این است که من خوب تر نمی فهمم که برای فردا چه باید کرد ؟ واقعات فردا ، امیدهای فردا ، وعده های فردا ، رجال فردا ، کشمکش های فردا ، مسئولیت های فردا ، فیصاه های فردا ، بازارهای فردا ، گرم جوشیهای فردا ، تعلیمات فردا ، ملاقات های فردا سیاست و پالیسی های فردا ، درس های فردا ، تحولات و تظاهرات فردا با جمله همه آنچه به فردا آمدنی است نمی فهمم چه خواهد بود ؟ و فردا بمن چه خواهد شد ؟ من به چهل مصادف می شود مگر افسوس که من هنوز تا امروز به خام کاری ها پوره بی برده نمی توانم بلکه هنوز هم مفاد شخصی را به مفاد اجتماعی ترجیح می دهم و اگر راست گویم هر چیز و نا چیز را برای خود و خود می خواهم ، تصمیمات من ازین ناحیه امید بخش نه بوده از علائم این قدر گفته می توانم که برای فردا نیز مساعده نمی باشم . صدها فردا بمن گذشت و باز هم من به فردا امیدواری می کنم و ناامیدی را بخود رخ نمی دهم . اطفال امروز و زید ر های فردا و اجدا دسالهای آینده خواهند بود فلان من از امروز بحیث پدر چند اطفال از فردای اطفال خود و دیگران بی علاقه شده نمی توانم من دریغ بحیثی تولد و نشو و نما شده ام ،

به يك رشته وقوميت بزرگ منسوبم زیست من هم در جامعه ریشه های زیادی دارد
لذا هیچ شده نمی تواند که به سعادت فردای آن محیط و خاک و وطن عاشق نباشم
فردای خاک و وطن در حیات من و برادرها و اطفال و قوم و خویش و قریب و دوستان
و هم مسلمانان من رول بارزی دارد. فردای خاک و وطن و وابسته به خوش بختی
و بد بختی اینای آن است خوش بخت ترین اینای خاک و وطن آن باشد که به فرای
نیز متوجه باشد و با هر کس از جاده انسانیت انحراف نمی کند و حقوق خود
و دیگران را احترام داشته همیشه به نقطه های ضعیف و غلاهی خود متوجه می باشند
فردا گرچه نامعلوم است مگر این نامعلومیت ساحه کار و فعالیت را محدود کردن
جواز نمی دهد بلکه اگر متوجه شویم (نامعلومیت) خوف و هراس را اضافه میکند
سنگین و دقت را در تمام رشته های حیاتی می خواند. اگر گذشته ها برای فردا
صکاری نمی کرد یقین است که حیات انسان منقطع می شد تمدن امروزه محصول
فعالیت های گذشته است البته باور داشته باشیم که سعادت فردا نیز مربوط به جدیت
و فعالیت امروزی می باشد امروز چه باید کرد؟ فردا چه از ما می خواهد؟ این
سوال پهباسی جاندار است حجم و عمق و طول و عرض این سوال ها تمام حیات انسان را
تهدید می کند مسائل مربوط با امروز و فردا عادی نیست بلکه اکثر وقایع امروز
به فردا و از فردا با امروز منوط بوده پس باید این سلسله ارتباطات را بدقت نگران
باشیم فردا در آغوش خود به اولاد آدم پیش کش های دارد هزارها سال بشر به کره
زمین حاکمیت دارد و هزارها افکار انسان بدو را دور کره زمین چرخیده مگر
هنوز هم از فردا خوف و هراس موجود است تاریخ دنیا از آدم تا این دم بسی نقطه های
سیاه و بی رحمی ها در بر دارد انسان بیچاره به آن قدر ناملائمات مواجه شده که تاریخ
حوصله تلذکر آن از دست داده نمی داند فردا و ما بعد آن حیات و زندگی انسان شریف
اطمینان بخش خواهد بود و یانه؟ همیشه يك توده عناصر بنام انسان حیات انسان ها
دیگر را تحت شکنجه قرار داده افکار را مسموم ساخته انسان را با انقلاب های
گوناگون و تیره روزی ها و بد بختی ها مواجه ساخته حقوق پاهال و موجودیت ها
در خطر، چور و چپاول و قتل های رعب و می حکم فرما گردیده بلی جنک های دنیا محور
انفجارات و انفلاقات گوناگون آن قدر زیاد واقع شده که تصور آن

ایادنی کینی آسمانی تشریح

ته حاجت محوس کینری ؟

مونبر آسمانی قانون ته اړه اړو ځکه چه هېڅ فرداشی کولای چه د همنوعوا له مرستی او معاونته ډیر ته په ځمکه کینی خپل ژوند پای ته ورسوی، اودا هسم منلی شوی حقیقت دی چه انسان مدنی بالطبع او تجدد پسند دی لکه چه له خپلی بنی نوع څخه د ضرورت په موقع کینی دخپل ژوند د تکامل لپاره تساند او مرسته غواړی . نوادی کبله دجامعی هر فرد یوه ټاکلی وظیفه لری . دوظیفی اجر ا کول په نېه توگه سره دجامعی اساس او بنسټ په صحیح شان سرته رسوی اودا هم څرگنده خبره ده چه دبشر نفس انانی الطبع او خودخواه دی نوادی سببه هر څوک غواړی چه دژوندانه په صحنه کینی نیک مرغه بریالی او هوسا اوسی اوله نورو څخه په هر شی کینی لوړ او ممتاز وی .

نو پدی حالت کینی که چیری بشری ټولنی یو داسی قانون چه ښه او ناوړه سره جلا کړی دمصلح او مفسد توپیر وکړی ځان جامعه ته بد معنی کړی او مجازات ورته وټاکسی اوصادق ته په درنه سترگه گوړی او مسکافات ورته ورکړی .

خلاصه داسی قانون چه دبشر دنیوی او اخروی سعادت او هوسائی پکینی وی . او بومخصوص حدود اونظام واری چه نیک مرغه او بد مرغه پکینی امتیاز او توپیر واری اودبشر علائق بوتربله ټینګ کړی اودمجا سټو په ایساریسی بوخی موجودنه وی نو دبشر ژوند به دیوه بهیمی ژوند څخه عبارت وی چه دبشر به ژوند اود نورو ژویو په ژوند کینی به کوم توپیر نوی موجود .

نوشتر پدی حالت کینی دهیڅ قسم سعادت او هوسائی خاوند نگرځی . بلکه لکه د حیواناتو غوندی به خپل اصلی اوحقیقی منفعت ډیږی نی اودخاویو په څیر به یواځی گرځی اوبواخی به خپل نس مړوی خپل شهوی غرائز به پای ته رسوی . خپل میول ارزوگانی مخ په وړاندی بیابی لکه چه په عربو کینی چه دناپوهی اوجاهالت دوره تیره شوه؛ خپل خاوند او خالق می نه پېژانده کله به ئی ستوری

تهدایت کساره او کله به نې سپړښتی اولم په خدای منل هر یو به خان حق په جانب
گساره او خپل اولادونه به نې د فقر او طعنې له کبله ژوندی خپل ؟

تر هغه پورې چې په جزیره العرب کې یو خلاند ستوری نې ته د محمد مصطفی
صلی الله علیه وسلم راغی او د نې پر گرد تیاره گوټونه نې د هدایت اولار ښودنې
په نړیا روښانه کړل او د نې د خاوند له طرفه د نې قانون راوړ چې ټول ناوړه
دودونه او خلك نې د د نوي او اخروي سعادت په لپاره رو ان کړل .

هر داڅر گنده حقیقت دی چې که به نې کېنې آسمانی تشریع موجود نوي
نو هر ورو به په دنیا کې لکه د عربو په شان خپل حقیقی ژوند نه پېژنی او هر یو
به دخپلو شخصي مقاصدو او فطري میولو په وړاندې یولو کېنې به غاڼد او کوشش
کوي او د نوي په مینځ کېنې به عاطفه او همدردی وجود ونلري د جامعې د افرادو
په مصدبو او غم کېنې به خواشیني به ښکاره کوي او نه به د جامعې د افرادو په سعادت
او خو شحالی باندې خو شحالی نري .

نولسې کبله چې د نوي جامعې حیات آرام او منظم وي نو باید داسې توانین
او حدود پکېنې وضع شي چې د هغو په انجامولو بشر د نوي او اخروي سعادت ته
ورسیږي .

او که چیرې د قوانینو خوښه بوه او د انځمند خلك وضع کړي نو دې ته وضعي
تشریع یا قانون وبل کیږي .

چې هغوی د ضرورت او احتیاج بقدر د بشر د فکري طاقت په اندازه سره وضع
کړي دي .

څرنگه چې وضعي تشریع د بشر د افکارو څخه منځ ته شوی دی نو خامخا
ناقص او محدود دی .

ځکه د بشر فکر چې هر څومره انکشاف و کړي بیا هم محدود دی ځکه چې
د اجتماعي عواملو تر تاثیر لاندې راغلی اوسي لکه عرف عادات او نور رشیان .

او همدارنگه طبیعي عوامل هم وړاندې تاثیر کوي لکه د زماني، جايي، محیط
افلیم او نورو شیانو اغیزی چې داعر امل د قوانینو د تغییر او تبدیل سبب گرځي .

اودبلی خوانه انسان وضعی تشریع په تمام معنی سره نشی قبلو لای. څکه، چه دهغه په صحت باندی عقیده نلری.

نوباید داسی تشریع وی چه بشر او انسانان دی ټکی اونقطی ته ملتفت کړی چه مونږ داسی قوانین لرو چه زمونږ د حاضر او مستقبل سعایت او نیک مرغه ضامن دی اومونږه په مستقیمه اوسمه لاره بیانی همدارنگه د فرد علاقه ټپل فرد جامع، څیښتن او خپل نفس سره ټینگ سانۍ اودی کردو علاقه ته هدایت کوی. د بشر عقیده داسی ټینگه او کلهکه کړی چه په ظاهر او باطن مخا مخ او پس شاخپل نفس باندی حافظ او دمصیتو نونه ځان وژغوری.

نودارنگه تشریع ته سماوی تشریع یادین و یل کیږی :

سماوی تشریع یا اسلامی دین خاوند تعالی د پیغمبرانو پوسیلو د خپلو بنده گانو د نیوی او اخروی فلاح، هوسانی او سعادت لپاره رالیږلی دی.

(بقیه صفحه ۵۲)

آن هم پوره شده نمی تواند نمی دانم تدابیر امروزه فردای انسان را ازین گونه بدرنگی ها نجات خواهد داد و یا خیر ؟ بسا رجال گذشته را با احترام یاد میکنیم ممکن فرد اینز بعضی رجال امروزه احترام شود مگر افسوس که شراینگونه رجال و شخصیت های برجسته در عصر خود از ابتداء عصر بی موجب بمشکلات و محرومیت ها دوچار شده يك سلسله غلط فهمی ها و شخصیات بازی نموده گرچه وضع کنونی دنیا تا یک اندازه و نظر به سابق بهتری دارد، رجال دانشمند و با درددن یا جریانات را نگران و مراقب می باشند مگر باین هم منابع تبلیغاتی و پروپاگندی دنیا جنگ سرد را تقویه ساخته ازین ناحیه فردا را اطمینان بخش گفته نمی توانیم انسان فکوری می گوید شکوفه ها، فردا، گل های فردا، ابلای فردا، مدنیت های فردا، ایجاد و اختراعات فردا، آبادی و سرسبزی فردا به تصور و خیال من نظر به وضع موجوده یکایک جلوه می کنند من نه غافل و نه بدبین بوده و امید است هیچ بافکار منفی مواجه شده هم نتوانم مگر آنچه من برای سعادت و آبرومندی فردا در نظر دارم آن هم برای بهبود فردا نهایت قابل غور و اهمیت است.

ارزش روح در نظر اسلام

میخواهیم از آنچه که اسلام برای تقویه و استواری جسم و قوام غرائز جسمی مقرر نموده است و توسط آن انسان به مدارج عالی روحی رسیده میتواند بحث نمایم میتوان گفت که قبول هر گونه گرسنگی، برهنگی، و محرومیت از لذائذ حیاتی و تحمل مشقات طقت فرسا و سپس بلند شدن بوسیله آن به مدارج بانر و روحی از مقررات اسلامی نبوده و اسلام با آن ابر نه داده است بل ارفع و بهترین مقاصد اسلام یکی آنست که هر فرد مسلمان بایست نخست در تنمید و تقویه جسمانی کوشیده و آنرا همدوش پهلوهایی روحی تا اندازه نیرو و قوت به بخشد که از حدود مقرر دین اسلامی تجاوز ننماید. و اسلام به بقوات جسمی تا حدی اهمیت داده که بقوای روحی و عقلی آنرا قائل میباشد و البته این یک امتیاز است که خاصه دین اسلام داده و سایر ادیان در زمینه بهیمانه آن رسیده نمیتوانند این اهتمام دین اسلام به نمو و انکشاف قوای جسمی از آنست که همه تصرفات روحی به محور جسم چرخیده و روح در حقیقت حیثیت یک آمر مدبر و متصرف عالی جسم را حائز میباشد چنانچه خداوند در آلام مقدس خویش میفرماید: بگو بکسانی که زیبتهای خداوند را که برای بندگان خود برون آورده و با ارزاق نیکو را حرام قرار میدهند بگو این رای مؤمنان در زندگی دنیا است پس اسلام در قدم اول خواهان تقویه و تنمید قوای جسمی گردیده تا این جسم برای تحمل هر گونه مشقات چه از جانب نفس و چه از جانب عقل و غیره حوادث مساعد باشد چنانچه حضرت پیشوای عالم فرموده: نفس و بدن هر کدام بالایت حق دارند.

اما آنچه از اینان دیگر دانسته میشود آنها اهتمام بقوای جسمی را در برابر اعتلای روح بکلی از بین برده و معدوم قرار داده اند چنانچه هر کدام درین زمینه اسلوب خاص دارند.

طایفه برامه و بوداییان هندی نفسهای خرد را بسخت ترین تکالیف و مشکلات ادبی و دینی ضعیف آور جسمی گراما کردند تا باین وسیله تمام شهوات و رغبات

جسمی را از بین برده و به اوج روحی برسند و میگویند از خصائص و عادات آنیکه اوشان در راه وصول باین مقصد پیش گرفته و در قسمت اجسام خود تطبیق مینمایند یکی آنست که بعضی از اوشان میگویند آهنگین را که چون نيزه ها تيز ساخته بملوی دم راست گذاشته و بالای آنها میخوابند تا اطراف آن میخما در بدن شان خلیده و اوشان را پاره نمایند و برخی دیگر شان از مقدار خورد و نوش خود با اندازه میگاهند که نه خرد را نه گرسنگی و تشنگی به شکل اسکات دای بی روح نحیف و لاثر میسازد.

همچنان در دیانت اسرائیلیها چنان مشقات و تکالیف جسمی اساس نهاده شده که بجز عده محدود پرهیزگار انشان هیچ کس بتحمل آن قدرت ندارد و همین چیز باعث گردید که اکثر اسرائیلی ها بقیه اروپا و از تقالید و رسوماتی که مردمان آن دیار در روز شنبه راجع به غذا اجرا میکردند منحرف گردیده و آنرا ترك میگفتند و بنا بر همین تکالیفی که در دیانت یهودی موجود بود و اکثر مردم از عهده آن ها برآمده نمیتوانستند هر فرد دیندار مکلف گردید تا اگر کسی نزد او آمده اراده دخول باین مذهب را نماید حتی الامکان بکوشد که او را ازین مراسم بسازد و تاد آئینده باز تداوم حاضر نشود چنانچه «مسیو جولیان ویل حاخام پاریس» در کتاب خود بنام «دیانت اسرائیلی» میگوید: «هر فرد خدا پرست را لازم است کسانیکه نزد او آمده میخوانند در ملت ابراهیمی داخل گردند باید قبلا سه مرتبه او را منع کرده و بمشکلات و تکالیفی که در آئینده با او مواجه میشود و بسا اضطرار بآئینکه بعد از ابرایش عارض میگردد او را متوجه سازد و اگر با آئین اصرار یورزید و برای شخص خدا پرست هم ثابت شد که این شخص از عهده مشقات یهودیت بدر شده میتواند پس برایش اجازه امت که او را در صف دینداران پذیرد».

دین مسیحی اگر چه در تکالیف و صیوبات خود به پایه یهودیت درین رشتہ نمیرسد باز هم از گفته و نوشته عالم نویسندگان آن برمی آید که تمام آن دیانت زهد و پارسائی و قطع علاقه از دنیا بوده اهتمام آن تنها به روح میباشد و به جسم در برابر روح اهمیتی نمیدهد.

اما دین اسلام درین قسمت سرآمده همه ادیان گردیده و بمعدل مساوات بین مطالب روح و جسم حکم میکند و انسان را حق میدهد که از لذات مادی در صورتیکه

از راه مشروع بدست آمده باشد استفاده نماید و البته این تعادل میان روح و جسم از نگاه اسلام بمنظور آن نیست که اسلام هر دو را در یکد وجه قرار میدهد و با حیات دنیوی را مساوی با حیات اخروی میداند بلکه حکمت خداوندی ایجاب میکند باید دینی که اساس آن عام و برای ابد گناشته شده باشد معینی بر قواعد علمی و مقتضیات طبیعی باشد و همین علم است که عقل معلیم را در جسم معلیم میداند و هم حکم مینماید که روح قوی در جسم قوی سراغ می گردد نه که انسان حیات سلبی اختیار نموده و اثر و نتیجه از آن در خارج دیده نشود بلکه لازم است که انسان حیات ایجابی بسر برده از مزایای وجود علما و حکمتا مستفید گردد و بعداً آنرا بکسانیکه با او در زندگی همراه اند نیز برساند.

ارتقاء روحی گناهانی هم به جرم و مگردانیدن جسم از مایحتاجش حاصل نمیشود و زیاده را کسی نیست که این طریق را میبیمایند در نتیجه سالهای زیادی را در راه تمرین و اعتیاد نفس بر کم خوردن گذشتانده و آنرا از خواهشات مادی باز میدارند و تمام ذخائر معنوی خود را درین راه مصرف نموده و اخیراً يك نقطه میرسند که آن عبارت از حفاظت نفس است از مقومات ضروری حیات و هیچ گاه بمدا رج علیه روح نخواهند رسید زیرا رسیدن بآن خاصه مردانی است که بر نفسهای خویش سیطره و قدرت تام داشته و آنرا جانب اعمالیکه باعث کرامت حیات و شرافت وجود گردد سوق میدهند.

پس اسلام میخواهد که دین حیثیت يك قانون و دستور عمل خالی از وهم و خیال را داشته باشد و هم نتیجه آن ایجاد يك توده باشد که در راه حمایه افراد و دفاع از کرامات آنها سرآمد تمام جوامع بشری قرار گرفته و سیر آن به نقش نیکوترین راه عدالت و مبنای اجتماع صورت گیرد تا باین وسیله به بلندترین پایه های مدنیت خود را رسانیده و هر فرد از افراد این توده بزرگ در پی تحقیق اوامر اسلامی بوسیله تکمیل طبیعت افزوده هیچ خاطره از مشهودات و خواهشات و باضغاف جسمانی مانع این فکرشان واقع نگردد.

مسلمین صدر اسلام شاهد بزرگ این مدعای ما خواهند بود زیرا اوشان چنانچه ظاهر است بر نیکوترین اصول و مبنای آراسته بوده و خاص جهت حصول حق

هیچکوشیدند و درین راه از بذل هیچگونه مجاهدات دریغ نمی کردند در حسن اخلاق و صفائی ذات البینی نشانه بارز چهار نیان شده و هنگامیکه باهم دیگر آمیختند بزرگی و بلند همتی شان چنان بالای آنها تاثیر افکند که هر کدام خود بخود گرویده شان گردیده و بدون اجبار خود را باوشان تسلیم نمودند آیا زمانی در تاریخ بشر گذشته خواهد بود که يك توده از مردمان بی سرو پا که در دور ترین نقاط زمین از اجتماع و سیاست افتاده باشد و باز فضایل اخلاقی آنها در مدت کمتر از يك قرن با اندازه ارتقاء یابد که صدها ملیون نفوس بشر را بحیرت افگنده و همه برای شان سر اطاعت خم نمایند؟ آیا اینهمه پیشرفت بجز از انتخاب روش های عالی و مفید و فضائل پسندیده بدست خواهد آمد؟ آیا این گفته ها را حوادث تائید نکرده و تاریخ بآن شهادت نمیدهد و حتی اجانب بآن اعتراف ندارند؟

پس اسلام توسط مبارزی و اساسهای معین خود جانب اینچنین حوادث پرداخته و تحول بزرگی در عالم ایجاد کرد و برای آن نیامد که حیات بشری را جانب ریاضت ها و تمارین سلبی کشانده نفسی را از شریف ترین خوا هشات ایجابی آن مجرد بسازد و نیکوترین غرائز فطری آنرا ازین برده و بساین طریق بزرگترین نواحی معنوی آنرا ضعیف بگرداند، خداوند این قوای غریزی را در وجود انسان برای عبث نیافریده که ریاضت و ازین بردن آن تمام حیات انسان را دربر گرفته و آخر الامر نتیجه اینهمه چهاردها و تحمل مشقات چنان انجام پذیرد که انسان را چون اشباح بی روح و عاری از قیود حیات گرداند، اما باز هم انسان را بصورت تهای مختلف خلق نموده و قوای متباین و غرائز متنوع و امیال گوناگون باوشان داد، تا هر کس مواءفقت تقدیر خداوندی بآنچه از ممکن و منزلات برایش تعیین گردیده برسد و حتی صلاحیت آنرا داشته باشد که خلیفه خداوندی در زمین مقرر گردد طوریکه امروز مشاهده میشود جوامع بشری دو قسم اند: يك قسمت آنها حیات سلبی را اختیار نموده و چون گله های حیوانات در زیر اسارت و نفوذ دیگران بسر می برند، طائفه دیگر که تا يك اندازه قوه و اقتداری بخود حاصل نموده اند ولی باز هم بر پستی های اخلاقی و ضعف فکری تا اندازه مبتلا میباشند که حتی بشروعیت آنچه از خواص بهائیم و چهار پایان بوده و منافی شرافت و کرامت انسانی است حکم مینمایند.

اشتباه نباید کرد که من این سخن را از روی کدام تعصب و یا طرفداری مذهب خود اظهار میدارم بلکه این گفته امام و فلاسفه و حتی مادپون خودشان میباشد. اگر این اوضاع پستی و ضعف اخلاقی نتایج سوء اجتماعی نمیداشت البته جای آن بود که آوازی برآورده میشد تا آنرا بحیث نمونه‌های کامل زندگی قبول نمایند، اما باید دانست که این اوضاع امراض تباه کن اجتماعی را با خود داشته و اسباب بمیان آمدن يك حرب عالم سوز را فراهم میسازد که در نتیجه گلهای نارس دامن مدنیت را از بین برده و حیات انسانیت را بدترین نقطه بربریت و جاهلیت آن میکشاند.

البته دول متمدن چندین مرآه پستی این گرداب بربریت تباه کن کشانیده شده اند که بعضی آنها در اثر مجاهدات زیار خود را از ان نجات بخشیده و بعض دیگر یا بلکل از بین رفته و یا به دول دیگر ضم شده اند.

از آنرو قوام جهانی و استقرار اجتماعی خواهان يك خدمت وسطی است که میان مادیّت و روحانیت تعادلی را ایجاد نماید و این ایجاد تعادل جز در تعلیمات اسلامی از مبدء آفرین سرآغ شده نمیتواند.

بلی: اسلام حکم میکند که آخرت از دنیا بهتر و کمال روحی هدفیست که فرد مسلمان بایست بآن زنده باشد، اما باز هم مسلمان را مکلف گردانیده تا از نصیب مادی خود نیز غافل نماند و از آن بهره بردارد، حتی در تمام قرآن جائیکه منزلت روحی ذکر گردیده منصل و مقررین بآن راجع بارزش مادی نیز تصریح شده است.

خداوند هج، میفرماید «سهم خود را از دنیا فراهموش مکن» «آ که از مردیازن عمل صالح میکنند در حالیکه مومن هم باشد پس حیات پسندیده بآر می دهیم و مکافات اعمال نیک شان را برای شان میدهیم» دلیل دیگریکه مومنین را بجمع کردن بین مطالب دنیا و آخرت دعوت میکند این قول خداوند هج، است:

«بعضی از مردم میگویند خدایا ما را در دنیا نیکی بده و او شارا در آخرت هیچ نصیبی نیست و بعض از او شان میگویند - خدایا ما را در دنیا و آخرت نیکی ارزانی فرما و نیکی دار ما را از عذاب آتش - او شانرا است نصیب آنچه کرده اند و خداوند زود حساب گیرنده است» در کتاب خدا و مدی آیات زیارست که اتمام جسم را از ناحیه نظافت و حفظ الصلحه و همچنین عدم اتلاف آن بمشقات بیاعم حرمان آن

✽ از لذایند مشروعه حیاتی بر مسلمانان لازم و فرض گردا نیده است - خداوند «ج» میفر مایند « بگو بکسانیکه زیمنتهای خداوند را کسه برای بندگان خود برون آورده و یا ارزاق نیکور را حرام قرار میدهند بگواین برای مؤمنان درزندگی دنیااست » « ای مؤمنان حرام نسازید آنچه را خداوند از اشیای پاکیزه برای تان حلال گردانیده و از حدنگذرید ، خداوند از حد گذرندگان را دوست ندارد و بخودید از آنچه خدا بشما داده حلال و پاکیزه و برتر سید از خدا ئیکه بان ایمان دارید ، در آیه کریمه فوق محروم ساختن خویشتن از حلالهای خداوندی بنا م اعتد او خروج از راه عدل و انمود گردیده است که این خود منتهای عنایت و لطف اسلام را در ناحیه مادی حیات بشری نشان میدهد .

سنت نبوی نیز درین قسمت احکام روشن و واضع دارد که از انجمله قول حضرت رسول (صلی الله علیه و سلم) برای عبدالله بن عمر بن عاصی (ر) میباشد هنگامیکه از افراط او در قسمت عبادت اطلاع یافت که تمام عمر میخواهد روزه را بگرفتن روزه و شب را بادای نماز سپری نماید « ای بنده خدا آیا روز را بگرفتن روزه و شب را بادای نماز میگذرانی ؟ عبدالله بن عمر و در جواب میگوید : بلی ای رسول خدا (ص) .

حضرت رسول ص : چنین مکن - روزه بگیر و افطار کن شب برخیز و خواب شو زیرا جسد بتو حق دارد و زوجهات حقدار تو میباشد و زائرین تو حق بالایت دارند و کافیت ترا که از هر ماه سه روز روزه بگیری و بمقا بل هر نیکی ترا ده چند مکافات آنست که در نتیجه روزه تمام دهر همین است عبدالله بن عمر و میگوید پس من تشدید کردم و بالا یم شدید شد - گفتم ای رسول خدا من قوت دارم ، در جواب فرمود : پس روزه نبی خدا را و یا بیگرو ز یادت مکن ، پرسیدم کدام است روزه نبی خدا داود علیه السلام ؟ فرمود : نصف عمر »

سپس عبدالله بن عمر و در وقت کبارت سن میگفت : ای کاش رخصت رسول خدا را قبول میکردم ازین مقدس تر چه خواهد بود که از یکسو حضرت رسول خدا (ص) خودش باندازه بعبادت میپرداخت تا قدمهای مبارکش ورم پیدا کرد و از بسیار گرسنگی سنگ را بشکم میبست و از دگرسو پیروان خود را از بسیار مبالغه و افراط در عبادت ممانعت مینمود ؟ آیا از کار خیر بازش میداشت ؟ نه خیر ، بلکه این يك حکمت اسلامی بود که اهل خود را بدائرة های کمال انسانی رهنمون میگرد ، آن کمالیکه از ریختن بدن خونها بدست نمی آمد بلکه وسائل استحصال آن علم و عرفان تفکر در راه حق ، اجتناب از باطل ، پاک کردن قلب تهذیب نفس و وصول بدرجه کمال انسا نیت بود .

مؤسس: مرحوم مولینا شاه محمد رشاد

بامناظر عبادت گاہ های بزرگ اسلامی آشنا شوید

دولتی مطبعہ